

Arvioivasta lomaketekstistä hienovaraisiin sananvalintoihin

Vuoron muotoilu ja rekontekstualisaatio
kehityskeskustelun topikaalisissa siirtymissä

PIIA MIKKOLA

1 Johdanto

Institutionaalisille vuorovaikutustilanteille on ominaista asioiden käsitteleminen tietyssä järjestyksessä. Lääkärin vastaanotolla on odotuksenmukaista siirtyä tervehdyksestä käynnin synn kuvaukseen, sen jälkeen tutkimusvaiheeseen ja sopia lopulta jatko-toimenpiteistä. Joidenkin institutionaalisten keskustelujen vaiheita määrittää yksityiskohtaisesti kirjallinen dokumentti. Esimerkiksi kokouksessa seurataan esityslistaa. Myös esimiehen ja alaisen välisissä kehityskeskusteluissa, jotka ovat tämän tutkimuksen aineistona, edetään kohta kohdalta kirjallisen kehityskeskustelulomakkeen mukaisesti.

Vaikka siirtyminen keskustelulomakkeen kohdasta seuraavaan on olennainen ja välttämätön vaihe useimmissa kehityskeskusteluissa, näitä vuorovaikutustilanteita ei aikaisemmin ole tarkasteltu keskustelussa etenemisen näkökulmasta.¹ Tämän artikkelin tavoitteena on kuvata, miten kehityskeskustelussa siirrytään käsittelemään uutta, kehityskeskustelulomakkeeseen liittyvää aihepiiriä.² Analyysi keskittyy esimiehen tuottaman *siirtymisvuoron* muotoiluun: siihen, millä tavoin vuoro rakennetaan tiettyä tar-

---

1. Kehityskeskusteluja on käsitelty organisaatio- ja johtamistutkimuksen piirissä erityisesti tilanteiden tehostamisen ja parantamisen näkökulmasta erilaisten teoreettisten mallien ja kyselytutkimusten avulla (ks. esim. Downs 1990; Kikoski 1998; Gordon & Stewart 2009). Viime vuosina kehityskeskusteluja on ryhdytty analysoimaan myös vuorovaikutuksen näkökulmasta, keskusteluaiaineistoista. Esimerkiksi Adams (1981) on tarkastellut kehityskeskustelujen kysymys-vastaus-pareja, Asmuss (2008) on selvittänyt negatiivisen palautteen antamisen ja vastaanottamisen haasteita ja Sandlund, Olin-Scheller, Nyroos, Jakobsen ja Nahnfeldt (2011) ovat analysoineet, miten työperäisestä stressistä kertomiseen suhtaudutaan kehityskeskustelussa. Clifton (2012) puolestaan on käsitellyt sitä, millä tavoin esimies ja alainen selviytyvät keskustelun kasvoja uhkaavista tilanteista. Lisäksi kehityskeskusteluiden käymisestä ja hyvän kehityskeskustelun edellytyksistä on vuosien varrella kirjoitettu lukuisia opaskirjoja.

2. Kiitän käsikirjoitukseni kommentoimisesta Virittäjän nimettömiä arvioijia sekä Esa Lehtistä, Pekka Pälliä, Suvi Honkasta ja Riikka Nissiä. Tutkimukseni on saanut rahoitusta Langnet-tohtorihjelmalta ja Suomen Akatemialta.

koitusta varten tietyssä keskustelun vaiheessa (vuoron muotoilusta ks. Schegloff 1996; Drew 2013). Siirtymisvuorolla tarkoitetaan vuoroa, jossa esimies nimeää seuraavan toipiikin keskustelulomakkeesta ja tekee ehdotuksen topiikin käsittelystä. Lähestyn vuoron muotoilua kahdesta näkökulmasta. Yhtäältä analysoin sitä, millaisista kielellisistä ja ei-kielellisistä piirteistä siirtymisvuoro rakentuu. Toisaalta tarkastelen, millainen rooli kirjoitetulla lomaketekstillä on siirtymisvuorossa eli miten esimies lainaa ja modifioi keskustelulomakkeen sanoja ilmoittaessaan etenemisestä seuraavan lomakkeen osa-alueen käsittelyyn. Osoitan, että esimies muodostaa lomaketekstin perusteella substantiivilausekkeen, joka tyypillisesti muuntelee lomakkeessa käytettyä ilmausta. Siirtymisvuoron ja keskustelulomakkeen tarkasteleminen rinnakkain on tutkimuksessa mahdollista, sillä tutkimusaineistoon kuuluvat videokuvattujen keskustelutilanteiden lisäksi tilanteisiin liittyvät kehityskeskustelulomakkeet.

Ilmausten siirtymistä ja muuntumista kontekstista toiseen – lomaketekstistä esimiehen puheeseen – nimitän *rekontekstualisaatioksi* (ks. Linell 1998a, 1998b). Rekontekstualisaation käsite soveltuu hyvin siirtymisvuorojen analysointiin, sillä ilmoittaessaan uuden keskustelunaiheen lomakkeesta esimies joutuu väistämättä hyödyntämään lomakkeen sanastoa. Rekontekstualisaation ideaa on aikaisemminkin sovellettu organisaatioiden vuorovaikutustilanteiden tutkimuksessa. Scheuer (2001) sekä Campbell ja Roberts (2007) ovat vertailleet erilaisten ammatillisten ja ei-ammatillisten käytänteiden, diskurssien, rekontekstualisointumista työhaastatteluissa. Nissi ja Lehtinen (2012) ovat puolestaan analysoineet sitä, miten kirjallinen tehtävä rekontekstualisoidaan eri näkökulmista kokouksen puheenvuoroissa. Aikaisemmissa tutkimuksissa ei kuitenkaan ole osoitettu, miten rekontekstualisaation ideaa voidaan soveltaa tarkasteltaessa yksittäisten sanojen ja ilmausten siirtymistä tekstikontekstista vuorovaikutuskontekstiin.

Topikaalisia siirtymiä on aikaisemmin tutkittu sekä arkisissa vuorovaikutustilanteissa (Maynard 1980; Jefferson 1983; Button & Casey 1985; Button 1991; Drew & Holt 1998) että erilaisissa institutionaalisissa keskusteluissa. Ammatillisten tilanteiden siirtymiä on analysoitu muun muassa lääkärinvastaanotolla (Beach 1995; Robinson & Stivers 2001), kokouksissa (Deppermann, Schmitt & Mondada 2010; Svennevig 2012), haastatteluissa (Antaki, Houtkoop-Steenstra & Rapley 2000), haastattelututkimuksissa (Houtkoop-Steenstra 2000), tutkielmaseminaarissa (Svinhufvud 2011) sekä ryhmätötilanteissa (Turkia 2007: 220–229) ja ryhmäkeskusteluissa (Bister 2014) luokkahuoneessa. Yleensä siirtymiä käsittelevissä tutkimuksissa on keskitytty siihen, millaisilla sananvalinnoilla siirtymistä osoitetaan, ja etenkin viime aikoina huomiota on kiinnitetty siirtymään liittyviin ei-kielellisiin keinoihin. Myös siirtymisvuoron suhdetta keskustelua ohjaavaan kirjalliseen agendaan on käsitelty: Svennevig (2012) on selvittänyt, miten kokouksen puheenjohtaja etenee seuraavaan asiakohtaan esityslistalla. Topikaalisten siirtymien yhteyttä laajempaan toiminnan kontekstiin, kuten keskustelulomakkeen käsittelyyn, ei kuitenkaan ole tähän mennessä tutkittu kovin yksityiskohtaisesti. Kehityskeskusteluissa keskustelulomake muodostaa tilanteen institutionaalisen agendan, jonka käsittelyssä edetään tutkimusaineistossa kohta kohdalta, lomakkeen järjestystä noudattaen. Kaikki keskusteluissa esiin nousevat topiikit eivät liity lomakkeen aihepiireihin, mutta tutkimuksessa tarkastellaan nimenomaan siirty-

mistä lomakkeessa nimettyjen keskustelunaiheiden käsittelyyn. Artikkelin voi näin ollen antaa uutta tietoa topikaalisten siirtymien luonteesta ja erityisesti siirtymien suhteesta vuorovaikutustilanteen kirjoitettuun agendaan.

Tutkimus jakautuu viiteen lukuun. Luvussa 2 esittelen tutkimuksen aineistoa ja menetelmää. Luvussa 3 analysoin aineiston siirtymisvuorojen kielellisiä ja ei-kielellisiä piirteitä ja luvussa 4 siirtymisvuoroissa tapahtuvaa rekontekstualisoitumista. Viimeisessä luvussa kokoan havaintoni yhteen ja esitän näkemyksen siitä, miksi siirtymisvuorot muodostetaan tutkimusaineistossa tietyllä tavalla.

2 Aineisto ja menetelmä

Tutkimusaineisto muodostuu kuudesta videokuvatusta kehityskeskustelusta, jotka on tallennettu julkisen sektorin organisaatiossa, sekä keskusteluihin liittyvistä kirjallisista kehityskeskustelulomakkeista. Kehityskeskustelulomake on artikkelin liitteenä (liite 2). Keskusteluja käy yksi esimies kuuden alaisensa kanssa. Tarkasteltavassa organisaatiossa työtehtävät liittyvät varhaiskasvatukseen, ja alaiset ovat työyhteisössään esimiesasemassa: päiväkodin-, kerhotoimen- ja aluepäiväkodinjohtajina. Kehityskeskustelut on nauhoitettu vuoden 2010 aikana. Nauhoitusten yhteenlaskettu kesto on 6 tuntia 35 minuuttia, ja yksi kehityskeskustelu kestää keskimäärin tunnin.

Kehityskeskustelun alussa esimies ja alainen käyvät läpi aikaisempien vuosien keskusteluissa asetettuja tavoitteita ja niiden toteutumista. Tämän jälkeen he siirtyvät arvioimaan nykytilannetta. Ensimmäiseksi he tarkastelevat edeltävän vuoden budjetia ja etenevät sitten käsittelemään kehityskeskustelulomaketta, josta molemmilla keskustelijoilla on oma kappaleensa. Lomakkeen otsikkona on *henkilön työsuorituksen arviointi*, ja lomake jakautuu neljään aihepiiriin: *ammattihallintaan, tuloksellisuuden, yhteistyökykyyn* sekä *kehityskykyisyyteen*. Jokaisen aihepiirin otsikon alla on kuvattu muutamia arviointikriteereitä, millaisia asioita osuudessa on tarkoitus käsitellä. Ammattihallintaa luonnehtii esimerkiksi arviointikriteeri ”päiväkodinjohtaja osaa toimia moniammatillisessa yhteistyössä” ja kehityskykyisyyttä arviointikriteeri ”päiväkodinjohtaja haluaa oppia uusia asioita ja vie opittuja asioita käytäntöön”. Arviointikriteerit voivat olla myös yksisanaisia, kuten ”vuorovaikutustaidot” tai ”joustavuus”. Ne esiintyvät luettelomaisena kokonaisuutena erillään varsinaisesta tekstiosuudesta. Arvioimisen funktio on näin ollen kehityskeskustelulomakkeessa vahvasti esillä, vaikka arvioiminen ei olekaan kehityskeskustelun ainoa tehtävä. Arvioimisen ohella tutkimusaineiston keskusteluissa käsitellään esimerkiksi tavoitteiden asettamista sekä tulevaisuuden työtehtäviä.

Kunkin lomakkeen asiakokonaisuuden lopussa on tila yhteisesti sovituille tavoitteille. Tämä kohta täytetään ennen siirtymistä lomakkeen seuraavaan aihepiiriin käsitteelyyn. Jokaisessa aineiston kehityskeskustelussa käsitellään kaikkia neljää pääaihepiiriä lomakkeen järjestystä noudattaen. Eri keskusteluissa esimies saattaa kuitenkin valita erilaisia arviointikriteerejä käsiteltäviksi. Kaikissa aineiston kehityskeskusteluissa ei toisin sanoen keskustella täysin samoista sisällöistä. Tarkastelemassani organisaatiossa alaiset eivät ole esittäneet lomakkeita, vaan esimies ja alainen täyttävät lomakkeet

keskustelun aikana. Kaikki keskustelut käydään esimiehen työhuoneessa, pöydän ääressä. Tilanteet on kuvattu yhdellä videokameralla, joka on sijoitettu kuvaamaan keskustelijoita sivusuunnasta.

Aineistossa esiintyy 32 siirtymisvuoroa, joista kaikki yhtä lukuun ottamatta ovat esimiehen tuottamia. Tällaista havaintoa voi pitää odotuksenmukaisena, sillä esimiehen institutionaaliseen rooliin kehityskeskustelussa kuuluu keskustelun etenemisestä huolehtiminen. Hänen vastuullaan on johdattaa puhe vuorollaan kunkin lomakkeen aihepiiriin käsittelyyn. Kumpi tahansa keskustelijoista voi kuitenkin aloittaa neuvottelun topikaalisen siirtymän mahdollisuudesta erilaisten ei-kielellisten keinojen, kuten asennonmuutosten, katseen suunnan ja lomakkeen käsittelyn avulla (ks. tarkemmin Mikkola & Lehtinen 2014). Tässä mielessä siirtymä kehityskeskustelussa on aina yhteisen neuvottelun tulos ja molempien keskustelijoiden vastuulla. Keskityn tutkimuksessani esimiehen esittämiin 31 siirtymisvuoroon.

Tutkimuksen kannalta tärkeä teoreettinen taustakäsite on *rekontekstualisaatio*³. Rekontekstualisaatio voidaan hieman yksinkertaistaen määritellä siten, että sillä tarkoitetaan sisältöjen siirtymistä kontekstista toiseen. Jo Bahtin (1981 [1975]: 337–342) on kuvannut ilmiötä, jossa sanoja siirretään uuteen käyttöyhteyteen ilmaisematta niiden alkuperäistä lähdettä. Linell (1998a, 1998b) on sittemmin antanut rekontekstualisaation käsitteelle moniulotteisen tulkinnan, jota sovellan tässä tutkimuksessa. Linellille rekontekstualisaatio ei merkitse ainoastaan sisältöjen irrottamista yhteydestään (*dekontekstualisaatio*) ja sijoittamista uuteen kontekstiin. Kun sisällöt siirtyvät, ne samanaikaisesti altistuvat erilaisille muutoksille eli yksinkertaistuvat, lieventyvät, painottuvat uudella tavalla ja saavat lisämerkityksiä. Kontekstista toiseen siirtyviä sisältöjä voivat olla argumentit, tarinat, kielelliset ilmaukset ja käsitteet sekä toisaalta arvot, ideologiat, ajattelutavat, käsitykset ja vaikutteet. (Linell 1998a: 155; 1998b: 145, 148.) Rekontekstualisaatiota tapahtuu Linellin (1998b: 146–147) mukaan kolmella tasolla: keskustelun tai tekstin sisällä (*intratextual recontextualization*), keskustelujen, tekstien ja diskurssien välillä (*intertextual recontextualization*) sekä diskurssityyppien, esimerkiksi genrenjen, välillä (*interdiscursive recontextualization*).

Tässä artikkelissa sovellan rekontekstualisaation ideaa luvussa 4, jossa analysoin, millä tavoin esimies muuntelee tai toistaa sellaisenaan kehityskeskustelulomakkeessa esiintyviä ilmauksia eli osa-alueiden otsikoita sekä arviointikriteerejä esittämiensä siirtymisvuorojen substantiivilausekkeissa.⁴ Rekontekstualisaation prosessia voidaankin tarkastella konkreettisia sananvalintoja analysoimalla (Linell 1998b: 148). Lähtökontekstin (josta sanoja ja ilmauksia siirretään) muodostaa tutkimuksessa kirjallinen

---

3. Linell osoittaa rekontekstualisaation olevan *kontekstualisaatiota* täsmällisempi käsite: Ei voida ajatella, että jokin ilmaus esiintyisi mielessä täysin ilman kontekstia ja tulisi kontekstualisoiduksi vasta käytössä. Jokainen kielellinen viesti tai ajatus esiintyy väistämättä kontekstissa aina kun siitä puhutaan, sitä käsitellään tai ajatellaan. (Linell 1998a: 117, 118; 1998b: 145.) Tästä syystä sisältöjen siirtymistä uuteen yhteyteen on luontevaa nimittää rekontekstualisaatioksi kontekstualisaation sijaan.

4. Vaikka huomio tässä aineistossa kohdistuu nimenomaan siirtymisvuorojen substantiivilausekkeisiin, rekontekstualisaatiota olisi mahdollista tutkia muistakin näkökulmista samasta aineistosta. Rekontekstualisaation piiriin voidaan lukea kaikki ne tavat, joilla esimies ja alainen viittaavat puheessaan lomaketekstiin tai referoivat lomaketta.

kehityskeskustelulomake⁵ ja kohdekontekstin (johon sanoja ja ilmauksia siirretään) kasvokkainen vuorovaikutustilanne, kehityskeskustelu. Tällainen aineiston tarkastelutapa noudattaa Linellin ajatusta *intertekstuaalisen ketjun* analysoimisesta. Intertekstuaalinen ketju muodostuu parista tai sarjasta toisiinsa liittyviä vuorovaikutustilanteita ja kirjallisia tekstejä, joissa käsitellään jollakin tavoin samaa sisältöä (Linell 1998a: 156, 1998b: 149). Rekontekstualisointi ilmenee aineistossani joko lomaketekstin suorana lainaamisena tai epäsuorempana tekstiin viittaamisena. Tarkastelen sitä, miten uuteen kontekstiin sijoittaminen vaikuttaa lainattuun tai modifioituun ilmaukseen ja sen ympäristöön.

Rekontekstualisaation käsitteen ohella hyödynnän joitakin keskustelunanalyysin ja vuorovaikutuslingvistiikan käsitteitä sekä näillä menetelmillä tehtyjen tutkimusten tuloksia (keskustelunanalyysista ks. Drew & Heritage 1992; Schegloff 2007: 1–12; Hutchby & Wooffit 2008; Sidnell 2013, vuorovaikutuslingvistiikasta ks. Couper-Kuhlen & Selting 2001: 1; Thompson 2001: vii). Keskeisiä käsitteitä tutkimukselleni ovat vuoron muotoilu ja topikaalinen siirtymä.

Vuoron muotoilussa on kysymys siitä, miten puhuja rakentaa vuoronsa tiettyä tarkoitusta varten ja millaista osista vuoro muodostuu (Schegloff 1996; Drew 2013). Tässä artikkelissa tarkastelen esimiehen siirtymisvuorojen muotoilua. Tarkkaan ottaen analysoin siirtymisvuorojen kaksiosaista rakennetta, vuoroille tyypillisiä kielellisiä ja ei-kielellisiä piirteitä sekä tapaa, jolla vuoroissa osoitetaan etenemistä seuraavan topiikin käsittelyyn. Analysoin myös keskustelulomakkeen tekstin rekontekstualisoimista osana siirtymisvuoron muotoilua. Vuoron muotoilu on lähtökohtaisesti keskustelunanalyttinen käsite, mutta tässä artikkelissa sovellan käsitettä myös vuorovaikutuslingvistiikalle ominaisella tavalla alaluvussa 3.1, jossa käsittelen siirtymisvuorojen partikkeleita ja pronomineja sekä vuorojen kaksiosaista rakennetta. Vuorovaikutuslingvistiikassa tutkimuksen kohteena ovatkin usein vuorovaikutustilanteen kieliopilliset piirteet (ks. Couper-Kuhlen & Selting 2001: 1; Thompson 2001: vii).

Vaikka siirtymisvuorojen ympäristö ei ole tämän artikkelin pääasiallinen tutkimuskohde, on tarpeellista huomata, että siirtymisvuorot esiintyvät aina osana tiettyä sekvenssiä eli toimintajaksoa, nimittäin topikaalista siirtymää. Oikeastaan topikaalinen siirtymä voidaan jakaa kahdeksi erilliseksi toimintajaksoksi, joista ensimmäisen aikana neuvotellaan topiikin päättämisestä (ks. Schegloff & Sacks 1973) ja seuraavan aikana ryhdytään käsittelemään uutta keskustelunaihetta (ks. Svennevig 2012). Siirtymisvuoro sijoittuu topikaalisen siirtymän jälkimmäiseen osaan, uuden topiikin aloittamisen vaiheeseen. Keskustelunanalyysissa keskustelijoiden toimintaa tarkastellaan sekventiaalisesti jäsentyneenä eli siitä näkökulmasta, millaisia toimintajaksoja yksittäiset vuorot muodostavat liittyessään toisiinsa. Sekvenssin aikana tietty toiminta aloitetaan, sitä käsitellään ja se saatetaan lopulta jonkinlaiseen päätökseen. (Drew & Heritage 1992: 17–18; Schegloff 2007: 1–3.) Tässä tutkimuksessa keskustelunanalyttinen näkemys vuorovaikutuksen sekventiaalisuudesta on vaikuttanut erityisesti topikaalisten siirtymien tunnistamiseen tutkimusaineistosta.

5. Kehityskeskustelulomake on tutkimuksessa määritelty itsenäiseksi kontekstikseen, sillä lomake on olemassa fyysisenä dokumenttina myös kehityskeskustelusta riippumatta. Kehityskeskustelussa lomake tuodaan osaksi vuorovaikutustilanteen kontekstia.

3 Esimiehen siirtymisvuoron rakenne

Kun edellinen topiikki on päättynyt ja keskustelijat ovat valmiita siirtymään uuteen aiheeseen kehityskeskustelulomakkeessa, esimiehen tehtävänä on nimetä seuraava topiikki lomaketekstistä. Tässä luvussa tarkastelen esimiehen esittämien siirtymisvuorojen rakennetta aineistoesimerkkien valossa. Kuvaan sitä, millä tavalla vuorot muodostuvat ja millaista variaatiota niissä esiintyy. Aloitan esittelemällä siirtymisvuorojen kielellisiä piirteitä, ja alaluvussa 3.2 käsittelen vuoroihin liittyviä ei-kielellisiä keinoja.⁶

3.1 Siirtymisvuoron kielelliset piirteet

Ensimmäiseksi tarkastelen siirtymisvuorojen kielellisiä piirteitä, kuten vuorojen kokonaisrakennetta ja vuoroille tyypillisiä partikkeleita ja pronomineja. Analysoin myös sitä, miten näiden piirteiden avulla osoitetaan etenemistä lomakkeen kohdasta seuraavaan. Esimerkissä 1 nähdään riveillä 1–3 esimiehen siirtymisvuoro sekä riviltä 4 lähtien alaisen tuottama vastaus. Kirjain E viittaa litteraatiossa esimieheen ja A alaiseen. Tarkastelun kohteena olevat kielenaineokset on osoitettu litteraatiosta lihavoimilla. Tilanteen ei-kielelliset piirteet on esitetty keskustelurivin alapuolella.⁷ Muut litteerointikonventiot on selitetty liitteessä 1.

- (1)
- E: **no sit tää** pö- [pedagoginen puoli eli teil on nyt sitte tota:,
[A KATSE E
- 02 (1.6)
- 03 E: **ne oman talon** [asi[at <kunnossa °siel[lä°].
[E KATSE A
[A KATSE OHI
- 04 A: [meil on oman talon
[A KATSE E
- 05 **asiat oikeestaan** aika hyvin kunnossa että nyth,
06 (0.8)
- 07 A: **nyt tosiaan** meil on tiimisopimukset on ensimmäistä kertaa nyt,
08 (0.4)
- 09 A: **oon ottanu** käyttöön,

Esimiehen vuoro riveillä 1–3 on aineistossani tyypillinen siirtymisvuoro. Vuoro rakentuu kahdesta rinnasteisesta lausumasta (*no sit tää pö- pedagoginen puoli* ja *teil on nyt sitte tota:, (1.6) ne oman talon asiat <kunnossa °siel[lä°>*), joita yhdistää toi-

6. Kielelliset ja ei-kielelliset piirteet eivät ole olemassa toisistaan riippumatta, vaan samanaikaisesti läsnä jokaisessa siirtymisvuorossa. Olen kuitenkin päättänyt käsittelemään piirteitä kahdessa erillisessä alaluvussa, jolloin on mahdollista syventyä niihin yksityiskohtaisesti.

7. Esimies ja alainen ovat suuntautuneet katsomaan keskustelulomaketta kaikkien artikkelin esimerkkikatkelmien alussa, mikäli litteraatiosta ei käy ilmi muuta.

siinsa konjunktio *eli*. Useimmat tutkimusaineiston siirtymisvuoroista on muodostettu samankaltaista kaksiosaista rakennetta noudattaen: Aluksi esimies nimeää lomakkeesta uuden topiikin – esimerkin 1 tapauksessa käyttämällä lomaketekstiin viittaa vaa substantiivilauseketta *tää pedagoginen puoli*. Vuoron jälkimmäisessä osassa esimies tarjoaa topiikkia käsiteltäväksi näkökulmasta, joka yleensä liittyy keskustelulomakkeen arviointikriteereihin. Huomionarvoinen piirre siirtymisvuoroissa on se, että vuoron ensimmäisestä osasta puuttuu usein predikaattiverbi, kuten esimerkissä 1. Svennevig (2012: 57) on havainnut, että myös kokoustilanteessa uusia keskustelunaiheita ilmoitetaan verbittömällä rakenteella (*next item (0.8) .hh e::hm (.) stock options scheme*). Verbitön rakenne vaikuttaa siis yhdeltä mahdolliselta tavalta nimetä puheenaiheita tekstistä institutionaalisessa tilanteessa. Verbittömyys saattaa aiheutua siitä, että meneillään olevan toiminnan rakenne – tässä tapauksessa siirtyminen lomakkeen kohdasta seuraavaan – on keskustelijoiden kannalta konventionaalistunut ja itsestään selvä.⁸

Siirtymisvuoron jälkiosa on tyypillisesti funktioltaan arvio, velvoite tai kysymys. Lisäksi on mahdollista, että jälkiosassa yhdistyy piirteitä sekä kysymyksestä että arviosta, kuten esimerkissä edellä. Tällaisessa tapauksessa voi jäädä neuvottelunvaraiseksi, millaista responsia vuoroon tarkkaan ottaen odotetaan. Deklaratiivimuodon valitseminen siirtymisvuoron jälkiosaan saattaa osoittaa suuntautumista tilanteen hienovaraisuuteen, sillä deklaraatiivi ei aseta alaista vastaajaksi yhtä selkeästi kuin suora kysymys.⁹ Labov ja Fanshell (1977: 100–101; ks. myös Berg 2003: 56–57) kuitenkin esittävät, että esimerkin 1 siirtymisvuoron kaltainen vuoro ilmaisee niin kutsutun *B-tilanteen* (engl. *B-event*) eli keskustelukumppania koskevan väitteen. Tällainen väite tulkitaan keskustelussa usein kysymykseksi, sillä se käsittelee asiaa, josta kuulijalla on ensikäden tietoa puhujaan eli väitteen esittäjään verrattuna. Esimerkissä 1 alaisen voikin olettaa tietävän esimiestään enemmän johtamansa organisaation (*talon*) tilanteesta. Rossano (2013: 317–319) on havainnut, että myös katseen suunnalla on merkitystä väitelauseen muotoisia kysymyksiä esitettäessä: katsomalla keskustelukumppania puhuja voi hakea reaktiota vuoroon, jota ei varsinaisesti ole muotoiltu kysymykseksi. Koska tutkimusaineiston siirtymisvuorojen jälkiosat eivät välttämättä ole interrogatiivimuotoisia¹⁰, esimies voi tarjota vuoron jälkiosaa alaisen kommentoitavaksi kohdistamalla katseensa alaiseen jälkiosan aikana.

Drew'n (2013: 138–139) mukaan keskeinen vuoron muotoiluun liittyvä piirre on se, miten puhuja joko yhdistää tai erottaa vuoronsa siitä, mitä on sanottu edellä. Tässä artikkelissa tarkasteleman esimiehen siirtymisvuorot on yleensä helppo tunnistaa topiikin vaihtoa osoittaviksi. Esimerkissä 1 siirtymistä seuraavaan lomakkeen osa-alueeseen merkitsevät vuoronalkuiset partikkelit *no* ja *sit(ten)*, joita molempia voidaan pitää vakiintuneina siirtymän osoittimina erityisesti ammatillisissa konteksteissa (ks.

8. Kiitän Virittäjän nimetöntä arvioijaa tästä huomiosta.

9. Kiitän Virittäjän nimetöntä arvioijaa tästä havainnosta.

10. Yleisimmin tutkimusaineiston siirtymisvuorojen jälkiosat ovat muodoltaan joko deklaraatiiveja (9 siirtymisvuoroa) tai erilaisia interrogatiivien ja deklaraatiivien muodostamia ketjuja (16 vuoroa). Kysymysmuotoisia jälkiosia tavataan viidessä aineiston siirtymisvuorossa. Aineistossa esiintyy lisäksi yksi siirtymisvuoro, jossa esimies ei ehdi tuottaa vuoron jälkiosaa lainkaan, sillä alainen aloittaa vuoronsa heti topikaalistuksen esiinnyttyä.

Raevaara 1989: 150). Aineiston siirtymisvuoroissa *no* tavataan 12 ja *sitten* 24 kertaa. Ryhmätöskentelyä luokkahuoneessa tarkastellut Turkia (2007: 225–226) on havainnut, että pienryhmän sihteerinä toimiva oppilas käyttää vuoronalkuista *no*-partikkelia ilmoittaessaan seuraavaksi käsiteltävän topiikin muulle ryhmälle (*no, (.) eli tuote,*). Svennevig (2012: 56–57) on puolestaan kiinnittänyt huomiota siihen, että kokouksen puheenjohtaja osoittaa etenemistä seuraavaan esityslistan mukaiseen puheenaiheeseen *then*-partikkelia käyttämällä (*then it is the business side*). Usein partikkelit *no* ja *sitten* esiintyvät tutkimusaineistossa peräkkäin muodostaen partikkeliketjun, kuten esimerkiksi edellä. Myös Svinhufvud (2011: 162–163) on kiinnittänyt huomiota *no sitten*-partikkeliketjuun seminaaritöiden opponointia käsittelevässä aineistossaan. Opponentti merkitsee partikkeliketjulla siirtymistään sekvenssistä seuraavaan (*no sit sul on tossa sivulla neljä alkaa toi historiallinen romaani – –*, mas. 162). On ymmärrettävää, että siirtymisestä vastuussa olevan keskustelun osallistujan, esimiehen, opponentin, puheenjohtajan tai ryhmätöön sihteerin, on pystyttävä eksplisiittisesti osoittamaan siirtymäkohta tilanteen muille osallistujille, jotta keskustelussa ylipäätään voidaan edetä. Tähän tehtävään on vakiintunut tiettyjä ilmauksia, joiden joukkoon kuuluvat partikkeli *no* sekä partikkeliketju *no sitten*.

Toisinaan siirtymistä seuraavaan keskustelulomakkeen aihepiiriin voidaan *no*-partikkelin sijasta ilmaista *ja*-partikkelilla (*ja sitte tää pedagoginen puoli niin – –*, ks. esim. 2–3). Vuoroa aloittavana lausumapartikkelina *ja* on tutkimusaineistossa lähes yhtä yleinen kuin partikkeli *no*. Se esiintyy 13 siirtymän yhteydessä. Siirtymää osoittavia vuoronalkuisia *ja*- ja *no*-partikkeleita käytetään tutkimusaineistossa samoissa yhteyksissä. *ja* kuitenkin liittyy esitetyn vuoron vielä *no*-partikkelia selvemmin osaksi meneillään olevaa toimintojen ketjua: se ei osoita ainoastaan keskustelussa etenemistä, vaan myös sitä, että keskustelussa edetään tietyn aihepiirin, kehityskeskustelulomakkeen, sisällä (ks. Heritage & Sorjonen 1994). Partikkeli siis kytkee peräkkäiset institutionaaliset puheenaiheet toisiinsa ja ilmaisee samalla siirtymistä aiheiden välillä (vrt. Heritage & Sorjonen 1994; Nevile 2006; ISK 2004: 983; Bister 2014: 126–127).

Esimerkin 1 siirtymisvuorossa huomiota kiinnittää myös substantiivilauseketta määrittävä *tämä*-pronomini (*tää pedagoginen puoli*), jolla viitataan tutkimusaineiston topikaalisissa siirtymissä kulloinkin käsiteltävään keskustelulomakkeen aihepiiriin. Pronomini *tämä* esiintyy tutkimusaineistossa 25 substantiivilausekkeen yhteydessä. Näin ollen se on aineistossa erittäin yleinen substantiivilausekkeen määrite. ISK:ssa (2004: 711–712) mainitaan, että *tämä*-pronominin tehtävänä on uuden puheenaiheen tai näkökulman nimeäminen. Lisäksi se ilmaisee tarkoitteen kuulumista puhujan huomiopiiriin, joka voi olla avoin myös keskustelukumppanille. Etelämäen (2006: 57, 98; 2009; ks. myös 1996) mukaan *tämä*-pronominia voidaan nimittää esitteleväksi, sillä se tarjoaa puhe-tilanteessa läsnä olevan tarkoitteen havainnoitavaksi ja tulkittavaksi. Osaltaan *tämä*-pronominin valintaan saattaakin ohjata se seikka, että molemmilla keskustelijoilla – ei ainoastaan esimiehellä – on keskustelulomake konkreettisesti edessään tarkasteltavana. Toisaalta *tämä*-pronomini ilmaisee myös vuorovaikutuksen epäsymmetrisyyttä: pronominin esiintymishetkellä keskustelijoilla ei ole vielä jaettua näkökulmaa tarkoitteen tulkintaan. (Etelämäki 2009: 28, 33.) Valitsemalla

tämä-pronominin substantiivilausekkeen määritteeksi esimies esittelee uuden topiikin keskustelulomakkeesta mutta osoittaa samalla, ettei alaisella vielä topiikin nimeämisen vaiheessa ole pääsyä aihepiirin tulkintaan. Esimies tekeekin aineiston siirtymisvuoroissa ensimmäisen ehdotuksen uuden osa-alueen käsittelystä.

Seuraavaksi tarkastelen siirtymisvuorojen kokonaisrakennetta. Luvun alussa mainitsin, että tyyppillisessä siirtymisvuorossa kaksi lausumaa yhdistyy toisiinsa konjunktion avulla. Siirtymisvuorojen kokonaisrakennetta havainnollistavat esimerkit 2–3.

(2)

- E: [ja sitte tää pedagoginen puoli **niin**,
[A KATSE LOMAKE
02 (0.4)
03 E: nythän ois tarkotus se,
04 (0.4)
05 E: vasu, (0.2) varhaiskasva[tussuunnitelma[pä[ivi]ttää sen
[E KATSE A [A NYÖKYTTELEE
06 A: [mm.]
07 y[mpä]ristökasvatukse[n os]alta et se on tulossa
[A KATSE E
08 A: [mm.] [joo.]
09 E: [ja,
[E KATSE LOMAKE
10 (1.0)
11 E: mites muuten nää,
12 (0.6)
13 E: tehtiin niitä, (.) tukipa[pereit näihin lapskohtasiin
[E KATSE A
14 suunnitelmiin ni onks ne opettajat miten kokenu sen,

Esimerkin 2 siirtymisvuoron (r. 1–9) rakenne on aineiston siirtymisvuoroille tavanomainen. Rakennetta voisi ehkä nimittää esittelyrakenteeksi, sillä ensin uusi topiikki esitellään *tämä*-pronominin avulla (ks. Etelämäki 2009: 43) ja sen jälkeen topiikkia tarjotaan käsiteltäväksi tietyistä, lomakkeeseen liittyvästä näkökulmasta. Toisinaan siirtymisvuoron osat voivat esiintyä päinvastaisessa järjestyksessä, kuten esimerkissä 3.

(3)

- E: ja ja onks onks vanhempien k[ans ollu mitää ihmeitä **ku** tost
[E KATSE A
02 asiakaspalvelust puhutaan nii,
03 (1.0)
04 A: ei ois ollu sem[mosia, (0.6) semmosia tota:, .thh
[A KATSE E
05 (0.8)
06 A: mistä ei ois niinku ite fselvithyf.

Tässä esimerkissä (3) esimies tuo ensin ilmi aiheen, josta on tarkoitus keskustella (r. 1 *ja ja onks onks vanhempien kans ollu mitää ihmeitä*), ja liittää sitten kysymyksensä keskustelun agendaan viittaamalla lomakkeessa esiintyvään arviointikriteeriin *asiakaspalvelu* (r. 1–2 *ku tost asiakaspalvelust puhutaan – –*).

Aineiston siirtymisvuorot noudattavat lähes poikkeuksetta rakennetta, jossa konjunktio yhdistää kahta lausumaa. Vain kolmessa tapauksessa vuoron rakenne poikkeaa tällaisesta rakenteesta. Vaikka siirtymisvuoron rakenne on siis aineistossa pitkälti vakiintunut, lausumia rinnastavissa partikkeleissa esiintyy variaatiota. Yleisin rinnastava partikkeli on *niin*, joka tavataan kahdessakymmenessä siirtymisvuorossa. Muut partikkelit ovat selvästi harvinaisempia. Konjunktio *että* esiintyy neljästi, *eli* kolmesti ja *kun* keran. *niin*-partikkeliä arkipuheessa tarkastelleen Vilkun (1997) mukaan se on tyypillinen konteksteissa, joissa vuorolle osoitetaan tulevan jatkoa. Myös kehityskeskustelun siirtymisvuoroissa *niin* toimii vuoron osia yhdistävänä elementtinä, kun esimies etenee vuoron alkuosasta eli substantiivilausekkeen nimeämisen vaiheesta vuoron jälkiosaan, substantiivilausekkeen käsittelyyn. Joissakin aineiston esimerkeissä (ks. esim. 7 ja 10) esiintyy niin kutsuttuja lohkeamia alkuun (ks. ISK 2004: 972–974). Myös lohkeamissa partikkelin *niin* tehtävänä on yhdistää vuoron osia. Lohkeamille on tyypillistä irrallinen substantiivilauseke (*ja sit tästä, (1.8) yhteistyöasioista*) sekä sen kanssa samanviitteinen pronomini, joka esiintyy vuoron seuraavassa osassa (*niin tää on toiminu hyvin – –*).

Miksi esimies sitten noudattaa kaksiosaista rakennetta esittämässään siirtymisvuoroissa? Vakiintunut muotoilu voi ensinnäkin helpottaa vuoron tunnistamista siirtymisvuoroksi, mikä palvelee keskustelun sujuvaa etenemistä. Toisaalta siirtymisvuoron muotoilemisella voi olla toisenlainenkin tarkoitus: Kaksiosainen rakenne mahdollistaa uusien keskustelunaiheiden, kysymysten, arvioiden ja velvoitteiden, liittämisen kiinteästi lomakkeen sisältöihin. Kun esimies siis esittää esimerkissä 2 velvoitteen varhaiskasvatussuunnitelman päivittämisestä (r. 3–5 ja 7 *nythän ois tarkotus se , (0.4) vasu, (0.2) varhaiskasvatussuunnitelma päivittää sen ympäristökasvatuksen osalta – –*), hän on jo samassa vuorossa taustoittanut puheenaiheen viittaamalla lomakkeessa mainittuun teemaan, *pedagoginen puoli*. Samoin esimerkissä 3 esimiehen kysymystä (r. 1 *ja onks onks vanhempien kans ollu mitää ihmeitä – –*) seuraa välittömästi viittaus lomaketeekstiin (*ku tost asiakaspalvelust puhutaan – –*). Kehystämällä velvoitteen tai kysymyksen viittauksella lomakkeeseen esimies osoittaa, ettei hän velvoita alaista omasta halustaan tai esitä kysymystä henkilökohtaisen kiinnostuksensa vuoksi. Hän toimii näin siksi, että kysymys tai velvoite liittyy lomakkeessa mainittuihin arviointikriteereihin, jotka kuuluvat keskustelun agendaan. Drew (2006: 74–79) on havainnut, että kirjallisiin dokumentteihin viitataan usein eksplisiittisesti tilanteissa, joihin liittyy jotakin arkaluontoista: puhuja varautuu esimerkiksi asiansa synnyttämään vastustukseen. Kirjallinen dokumentti toimii tällaisessa tilanteessa objektiivisena todisteena, johon viittaamalla puhuja voi asemoida itsensä vain arkaluontoisen asian välittäjäksi, ei sen lähteeksi.

3.2 Siirtymisvuoron ei-kielelliset piirteet

Edellisessä alaluvussa käsiteltyjen sanallisten piirteiden lisäksi siirtymisvuoroihin liittyy erilaisia ei-kielellisiä piirteitä, joiden avulla esimies osoittaa etenemistään seu-

raavaan kehityskeskustelulomakkeen aihepiiriin (vrt. Schegloff 1996: 102). Siirtymisvuorojen ei-kielellisiä piirteitä havainnollistaa esimerkki 4.

(4)

01 E: ja sit toi peda[goginen [puoli] niin sielhän
 [E OSOITTAA KYNÄLLÄ LOMAKETTA]
 [A KATSE LOMAKE

02 on nyt sitten tullu nyt se uus eri-, (.)

03 erityis[ope[tus]laki,
 [E KATSE A
 [A KATSE E
 [A NYÖKYTTELEE

04 A: [joo.]
 [A NYÖKYTTELEE]

05 E: ja nyt sit ens kesänä pitäis ottaa uudet esi- ja
 06 [perusopetuksen per[usteet käyttöön --
 [A KATSE LOMAKE [A KATSE E
 [A NYÖKYTTELEE

Esimerkki 4 osoittaa, että esimiehellä on kehityskeskustelussa useita tapoja vihjata siirtymisestä uuteen topiikkiin. Hän voi ensinnäkin viitata seuraavaan keskustelun-aiheeseen konventionaalisesti muotoillulla siirtymisvuorolla (r. 1 *ja sit toi* –). Toiseksi hän voi suunnata katseensa lomakkeeseen – esimerkin 4 tapauksessa esimies on kääntänyt katseensa jo ennen sekvenssin alkua – ja kolmanneksi käyttää eleitä. Esimerkissä 4 esimies viittaa käsiteltävään lomakkeen aihepiiriin osoittamalla sitä kynän kärjellä ja tuottaa samanaikaisesti lomakkeeseen viittaavan substantiivilausekkeen *pedagogi-nen puoli*. Osoittava ele yhdistettynä substantiivilausekkeeseen on selvä viesti kohdan käsittelemisen aloittamisesta, ja esimiehen eleen aikana alainen suuntaakin katseensa lomakkeeseen. Muutamissa aineiston topikaalisissa siirtymissä esimies osoittaa lomaketta kynän sijasta sormella tai kädellä, ja joissakin tilanteissa hän ympyröi kynällä jonkin ilmauksen lomaketekstistä (vrt. Goodwin 2003: 231). Lomakkeeseen viittaamisen keinot mahdollistavat seuraavaksi käsiteltävän kohdan, jopa yksittäisen sanan, poimimisen tekstistä yhteisen huomion kohteeksi. Vuoronalkuista osoittamista tarkastellut Mondada (2007: 199) on todennut, että osoittavien eleiden avulla huomiota voidaan ohjata kohti yhteistä referenttiä (ks. myös esim. Goodwin 2000: 1515; Kita 2003). Osoittamisen lisäksi esimies voi muillakin tavoilla merkitä kirjoitetun dokumentin merkitykselliseksi tilanteessa. Hän voi esimerkiksi nostaa tai laskea lomaketta sekä liikutella sitä pöydän pinnalla.

Eleiden ohella olennainen resurssi aineiston topikaalisissa siirtymissä on katseen suunta, jolla on siirtymistilanteissa samankaltaisia merkityksiä kuin osoittavilla eleillä. Keskustelulomaketta katsomalla esimies voi ohjata alaista valmistautumaan lomakkeen käsittelyyn. Käännän ja Haddingtonin (2011: 28) mukaan katseen avulla merkitäänkin puheen kohteena olevia objekteja ja luodaan samalla yhteistä osallistajuutta. Tekstidokumenttiin katsominen on havaittu olennaiseksi resurssiksi tekstin käsittelyyn

valmistauduttaessa muissakin institutionaalisissa tilanteissa, joissa keskustelu perustuu kirjalliseen agendaan. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi kokoukset (ks. Svennevig 2012: 60–61), opinnäytteenohjaustapaamiset (ks. Svinhufvud & Vehviläinen 2013: 148) sekä tekstin analysointiin perustuvat ryhmäkeskustelut luokkahuoneessa (ks. Bister 2014: 101–102). Toisaalta katseella voidaan tässä aineistossa tehdä myös päinvastaista työtä: Kohottamalla katseensa lomakkeesta ja suuntaamalla sen alaiseen esimies voi implikoida siirtymistä topiikin nimeämisestä vuorovaikutukselliseen topiikista keskustelemisen vaiheeseen. Esimerkissä 4 esimies siirtää katseensa lomakkeesta alaiseen rivillä 3, sanan *erityisopetuslaki* aikana. Esimiehen katseen liikkua myös alainen – lähes samanaikaisesti – kohottaa oman katseensa, suuntautuu katsomaan esimiestä ja ryhtyy sen jälkeen nyökyttelemään. Siirtyminen yhtäältä keskustelulomakkeen käsittelyyn ja toisaalta lomakkeesta keskusteluun rakennetaan siis askelittain, käyttämällä yhteistyössä erilaisia kielellisiä ja ei-kielellisiä resursseja.

4 Lomaketekstin rekontekstualisoiminen siirtymisvuoroissa

Luvussa 3 tarkastelin esimiehen esittämien siirtymisvuorojen piirteitä ja rakennetta kehityskeskusteluaineistossa. Seuraavaksi käsittelen sitä, millä tavalla näiden vuorojen substantiivilausekkeissa rekontekstualisoidaan kehityskeskustelulomakkeen tekstiä. Tarkastelun kohteena on tapa, jolla esimies viittaa siirtymisvuoronsa substantiivilausekkeessa keskustelulomakkeen otsikkoon tai arviointikriteeriin joko lainaamalla lomakkeeseen viittaavan ilmauksen tekstistä sellaisenaan tai muuntelemalla sitä tavalla tai toisella. Rekontekstualisoitunut substantiivilauseke (tästä eteenpäin NP) sijoittuu kaksiosaisen vuorojen tapauksessa siirtymisvuoron ensimmäiseen osaan. Esimerkkeinä NP:istä voidaan mainita sellaisia aineistossa esiintyviä ilmauksia kuin *pedagoginen puoli*, *vuorovaikutustaidot* sekä *viimenen osio*.

Taulukossa 1 on esitetty esimiehen käyttämien, rekontekstualisoitujen NP-vaihtoehtojen jakauma.¹¹

Taulukko 1.

Rekontekstualisoitujen NP:iden (N = 32) jakauma esimiehen siirtymisvuoroissa.

Tyyppi	Esimerkki	Yhteensä
A. Lomakkeessa esiintyvistä otsikosta tai ilmauksesta muodostettu avainsana	<i>pedagoginen puoli</i>	16
B. Lomakkeessa esiintyvä otsikko tai ilmaus alkuperäisessä muodossaan	<i>tuloksellisuus</i>	12
C. Kohdan järjestykseen viittaaminen	<i>viimenen osio</i>	3
D. Ei lainkaan NP:tä		1

11. Aineistossa on yhteensä 31 esimiehen siirtymisvuoroa. Tarkasteltavia NP:itä on kuitenkin 32, sillä yhdessä siirtymisvuorossa esiintyy kaksi eri kategorian NP:tä.

Voisi ehkä ajatella, että yksinkertaisin vaihtoehto siirtymistilanteessa olisi lukea suoraan lomakkeesta seuraavaksi käsiteltävän otsikon tai aihepiirin nimi. Siksi on kiinnostavaa havaita, että tutkimusaineistossa esimies toimii näin alle puolessa tapauksista, 12 siirtymän yhteydessä. Useimmiten, 16 tapauksessa, esimies korvaa lomakkeen otsikon tai arviointikriteerin avainsanalla, joka muistuttaa alkuperäistä, tekstissä esiintyvää ilmausta (ks. Adams 1981: 77–78). Lisäksi esimies voi viitata lomakkeeseen mainitsemalla käsiteltävän kohdan järjestyksestä keskustelussa (3 tapausta). Yhdessä siirtymisvuorossa esimies ei käytä lomaketekstiin viittaavaa NP:tä lainkaan. Tarkastelen seuraavaksi esittämiäni rekontekstualisoinnin vaihtoehtoja yksityiskohtaisemmin.

4.1 Avainsanat

Keskityn ensimmäiseksi niin sanottuihin avainsanoihin (taulukon 1 tyyppi A), joilla tarkoitan alkuperäisessä tekstissä esiintyvien ilmausten, otsikoiden ja arviointikriteerien, uudelleenmuotoilua. Linellin (1998b: 145) mukaan rekontekstualisaatio näyttäytyykin usein jonkinlaisena ilmausten uudelleenmuotoiluna (engl. *reframing*). Esitän avainsanoista kaksi esimerkkiä (esim. 7–8). Esimerkissä 7 esiintyvä avainsana *yhteistyöasiat* (r. 3) viittaa keskustelulomakkeen kolmanteen aihepiiriin, joka on otsikoitu lomakkeessa sanalla *yhteistyökyky*.

(7)

01 E: [ja sit tosiaan tästä,
[E NOSTAA LOMAKETTA KÄSIINSÄ

02 (1.8)]
E NOSTAA LOMAKETTA KÄSIINSÄ]

→ E: **yhteistyöasioista** niin,
04 (2.0)

05 E: mt niin tää [on toiminu hyvin] tää on vahva [puoli
[E LASKEE LOMAKKEEN] [E KATSE A

06 et[tä] (tää)

07 A: [mm.]

08 [(3.4)
[E KATSE LOMAKE, E RYHTYY KIRJOITTAMAAN

09 E: tohon sen verran viel palaan nyt näihin

10 arvioin[teihin et --
[E LOPETTA KIRJOITTAMISEN

Esimerkin 7 alussa esimies nostaa lomakkeen pöydältä käsiinsä ja aloittaa samanaikaisesti uuden topiikin käsittelyn. Hän nimeää seuraavan keskustelunaiheen siirtymisvuoronsa (r. 1–6) alkuosassa *yhteistyöasioiksi* ja jatkaa sitten vuoroa käsittelemällä alaisen suoriutumista (*tää on toiminu hyvin tää on vahva puoli että*). Esimerkissä esiintyy kolme pitkää taukoa riveillä 2, 4 ja 8. Arkipuheessa tällaiset tauot saattaisivat olla merkki ongelmasta, mutta kehityskeskustelun topikaalisissa siirtymissä ne ovat odotuksenmukaisia. Tauot osoittavat, että uuden topiikin nimeämisen vaiheessa lo-

maketta täytyy sekä käsitellä, lukea että täyttää, mikä synnyttää keskusteluun katkoksia (vrt. Drew 2006: 75; Bister 2014: 116). Siirtymisvuoron loppupuolella, rivillä 5, esimies siirtää katseensa lomakkeesta alaiseen ja tarjoaa tällä tavalla esittämänsä arvion kommentoitavaksi. Alainen vahvistaa esimiehen näkemyksen päällekkäispuhunnassa tuotetulla dialogipartikkelilla *mm.* Riveillä 9–10 esimies osoittaa poikkeamista agendan mukaisesta käsittelytavasta (ks. Svennevig 2012: 55–56) ja ilmoittaa palaavansa seuraavaksi edellä keskusteltuun topiikkiin: *tohon sen verran viel palaan nyt näihin arviointeihin* – –.

Esimiehen siirtymisvuoron NP:n, *tästä yhteistyöasioista*, voi tulkita esimerkin 7 tilanteessa liittyvän lomakkeen kolmanteen aihepiiriin, jota keskustelijat ovat siirtymässä käsittelemään. Kuten edellä mainitsin, aihepiiri on otsikoitu kehityskeskustelulomakkeessa sanalla *yhteistyökyky*. Voidaan siis olettaa, että esimiehen valitseman avainsanan määriteosa, *yhteistyö*, viittaa juuri tähän lomakkeen otsikkoon. Alkuperäisen otsikon perusosan *kyky* korvaaminen avainsanassa ilmauksella *asiat* muuttaa kuitenkin NP:n merkitystä olennaisella tavalla. Siinä missä *yhteistyökyky* viittaa eksplisiititesti työntekijän henkilökohtaiseen ominaisuuteen, avainsana *yhteistyöasiat* on merkitykseltään epätarkempi.

Yhteistyökyky on yksi niistä lomakkeen sisällöistä, jotka esimies usein rekontekstualisoi avainsanaa käyttämällä. Hän viittaa tähän keskustelulomakkeen otsikkoon neljässä kehityskeskustelussa ja käyttää jokaisessa avainsanaa alkuperäisen otsikon sijasta. Esimerkissä 7 esiintyvän avainsanan *yhteistyöasiat* lisäksi esimies viittaa samaan otsikkoon myös ilmauksilla *yhteistyöpuoli* (*ja sitte tää yhteistyöpuoli niin se on sul: ollu vahvaa °vai°*) sekä *yhteistyö* (*mites tän yhteistyö- tää on sun vahva puoli kans*). Yhteistä näille NP-vaihtoehdoille on se, että alkuperäisen, yhdyssanamuotoisen otsikon perusosa *kyky* korvautuu avainsanassa epämääräisemmällä jälkiosalla *puoli* tai *asiat*. Toinen vaihtoehto on jättää yhdyssanan perusosa kokonaan nimeämättä (*yhteistyö-*).

Käsittelen seuraavaksi toista topikaalista siirtymää, jossa lomaketekstiin viitataan niin ikään avainsanalla. Tässä tapauksessa esimiehen rekontekstualisoima ilmaus ei kuitenkaan muuntele lomakkeen otsikkoa, vaan erään osa-alueen arviointikriteeriä. Esimerkkiä 8 on käsitelty jo luvussa 3, siirtymisvuoron kielellisten piirteiden tarkastelun yhteydessä.

(8)

- E: [ja sitte tää **pedagoginen puoli** niin,
[A KATSE LOMAKE
02 (0.4)
03 E: nythän ois tarkoitus se,
04 (0.4)
05 E: vasu, (0.2) varhaiskasva[tussuunnitelma[pä[ivi]ttää sen
[E KATSE A [A NYÖKYTTELEE
06 A: [mm.]
07 y[mpä]ristökasvatukse[n os]alta et se on tulossa
[A KATSE E
08 A: [mm.] [joo.]

- 09 E: [ja,
[E KATSE LOMAKE
10 (1.0)
11 E: mites muuten nää,
12 (0.6)
13 E: tehtiin niitä, (.) tukipa[pereit näihin lapskohtasiin
[E KATSE A
14 suunnitelmiin ni onks ne opettajat miten kokenu sen,

Esimerkissä 8 esimies nimeää lomakkeesta uuden aihepiirin (*tää pedagoginen puoli*) ja ryhtyy käsittelemään sitä riviltä 3 lähtien. Hän esittää siirtymisvuorossa, että varhaiskasvatussuunnitelmaan on tulossa ympäristökasvatusta koskeva päivitys. Keskustelulomakkeesta käy ilmi, että päivityksen tekeminen on nimenomaan alaisen, päiväkodinjohtajan, vastuulla. Alainen tuottaa esimiehen vuoron kanssa samanaikaisesti kaksi kertaa dialogipartikkelin *mm* ja kerran partikkelin *joo* (r. 6 ja 8). Lisäksi hän nyökyttelee rivillä 5, siirtymisvuoron vaiheessa, jossa esimies saa juuri ilmaistuksi vuoronsa keskeisen sisällön. Alainen voi tällä tavalla toimimalla osoittaa samanmielisyyttään esimiehen puhetta kohtaan sekä toisaalta ilmaista olevansa tietoinen veloitteesta päivittää suunnitelma. Tauon jälkeen, rivillä 11, esimies etenee toiseen näkökulmaan, joka koskee samaa *pedagoginen puoli* -topiikkia. Hän tiedustelee alaiselta eräiden dokumenttien (*tukipapereiden*) saamasta vastaanotosta.

Esimerkin 8 tilanteessa on kysymys siirtymisestä keskustelulomakkeen ensimmäisen osa-alueen, *ammattinhallinnan*, käsittelyyn. Tähän osa-alueeseen liittyy lomaketekstissä seuraava arviointikriteeri: ”Päiväkodinjohtajalla on oman yksikön pedagoginen vastuu ja osaaminen ja hän tuntee varhaiskasvatuksen, esiopetuksen sekä perusopetuksen sisällöt, menetelmät ja tavoitteet ja hän vastaa lapsi- ja päiväkotikohtaisista varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmista.” Siirtymisvuoroa ja siihen liittyvää lomakkeen arviointikriteeriä vertaamalla voi havaita, että siirtymisvuoron NP *pedagoginen puoli* ei sellaisenaan esiinny lomaketekstissä. Se on kuitenkin mahdollista yhdistää päiväkodinjohtajan pedagogiseen vastuuseen ja osaamiseen, josta kirjoitetaan keskustelulomakkeessa.

Vaikka avainsanan alkuosa on esimerkin 8 tapauksessa mahdollista tunnistaa lomakkeeseen liittyväksi, sanan epäspesifi loppuosa, *puoli*, hämärtää esimiehen valitsemän ilmauksen suhdetta lomaketekstiin. Ilmaus *pedagoginen puoli* ei kanna lähtötekstin merkitystä työntekijän vastuusta tai osaamisesta. Se on näin ollen samaan tapaan epätarkempi sananvalinta kuin esimerkin 7 NP *yhteistyöasiat*. Kuten *yhteistyöasiat*, myös *pedagoginen puoli* on käytössä useassa keskustelussa. Käsitellessään tätä lomakkeen sisältöä neljässä aineiston kehityskeskustelussa esimies valitsee säännönmukaisesti saman lomakkeeseen viittaavan avainsanan.

Esimerkissä 8 huomiota voi kiinnittää toiseenkin lomaketekstin rekontekstuaalisointiin liittyvään piirteeseen. Kertoessaan varhaiskasvatussuunnitelman päivittämisestä esimies käyttää vuorossaan subjektitonta nollapersoonaa (ks. ISK 2004: 1284–1285). Alaista koskeva velvoite jää tällöin sävyltään geneeriseksi. Siinä ei eksplikoida, ketä suunnitelman päivittäminen todella koskee. Alaisen vastuu varhaiskasvatussuunnitelman päivittämisestä käy kuitenkin ilmi lomaketekstistä, jossa asia ilmaistaan

selväsanaisesti: ”hän [päiväkodinjohtaja] vastaa lapsi- ja päiväkotikohtaisista varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmista”.

Esimerkkien 7 ja 8 yhteydessä on esitelty kaksi esimiehen käyttämää avainsanaa, joista molemmista puuttuu alkuperäistekstissä esiintyvä, alaisen työssäsuoriutumiseen viittaava osa: esimerkissä 7 *kyky* ja esimerkissä 8 *vastuu ja osaaminen*. Vastaavankaltaiset avainsanat, kuten *kehityspuoli* lomakkeen otsikon *kehityskykyisyys* sijasta (*sit jos viel kattoo tätä, (1.8) viimist osio eli tätä, (1.4) kehityspuolta niin – –*) sekä *vuorovaikutuspouli ja vuorovaikutusasiat* lomakkeen sisällön *vuorovaikutustaidot* sijasta (*mites sitte tää, (.) nää vuorovaikutusasiat*), ovat yleisiä esimiehen rekontekstualisoidessa lomaketekestiä tutkimusaineiston topikaalisissa siirtymissä. Avainsanojen muodostamisen periaatteena näyttää tutkimusaineistossa olevan yhdyssanan tai pidemmän ilmauksen perus- tai jälkiosan korvaaminen toisella ilmauksella. Korvautuvia yhdyssanan perusosia (tai pidemmän ilmauksen jälkiosia) aineistossa ovat *-taidot (vuorovaikutustaidot)*, *-kyky (yhteistyökyky)*, *-kykyisyys (kehityskykyisyys)*, *vastuu ja osaaminen (pedagoginen vastuu ja osaaminen)* sekä *-palvelu (asiakaspalvelu)*. Näistä varsinkin neljä ensimmäistä viittaavat henkilön suoriutumiseen työtehtävässä.

Kiinnostava piirre avainsanojen käytössä on se, että lomakkeessa esiintyvien käsitteiden korvaaminen avainsanoilla ei aiheuta ainakaan näkyvää ymmärrysongelmaa esimiehen ja alaisen vuorovaikutuksessa. Avainsanat vaikuttavat olevan riittävän läpinäkyviä ollakseen käyttökelpoisia. Koska avainsanojen alkuosa, tässä tapauksessa *yhteistyö-* tai *pedagoginen*, on milloin tahansa luettavissa lomaketekstistä, alainen voi päätellä, mihin lomakkeen aihepiiriin esimies NP:llä viittaa. Kehityskeskusteluja tutkinut Adams (1981: 78) onkin esittänyt, että mikäli esimies ei käytä puheessaan tekstistä lainattuja ilmauksia, alaisen ymmärrystä keskustelun etenemisestä edistää mahdollisuus seurata lomaketta, josta ilmenevät keskustelussa käsiteltävät aihepiirit.

4.2 Aihepiirin järjestykseen viittaaminen tai NP:n sivuuttaminen

Seuraavaksi tarkastelen kahta muuta tapaa, joilla esimies voi ohittaa lomakkeen alkuperäisen otsikon. Hän voi joko rekontekstualisoida otsikon viittaamalla seuraavaksi käsiteltävän kohdan järjestykseen kehityskeskustelussa tai sivuuttaa NP:n kokonaan. Nämä tapaukset viittaavat taulukon 1 tyypeihin C ja D. Kohdan järjestystä osoittavaa NP:tä (C) havainnollistaa esimerkki 9.

(9)

01 E: .nff sitte tota:,
02 (0.8)
→ E: [tosiaan täällä tää **viiminen**] **osio** niin, (0.2) se
[E VIITTAI KYNNÄLLÄ LOMAKKEESEEN]
04 [tahko on nyt sitte,
[E RYHTYY KIRJOITTAMAAN
05 (1.8)
06 E: kröh: käyty j[a,
07 A: [mm.

Kuten Linell (1998a: 154) esittää, rekontekstualisoinnissa on kysymys sisältöjen siirtymisestä ja muuntumisesta kontekstista toiseen. Alaluvuissa 4.1 ja 4.2 olen osoittanut, että lomakkeen kontekstissa näkyvä arviointi rekontekstualisoituu vuorovaikutustilanteen kontekstissa ei-arviointina. Yhteistä tähän mennessä käsitellyille NP:ille *yhteistyöasiat*, *pedagoginen puoli* sekä *viiminen osio* onkin se, että niitä käyttämällä esimies voi siirtyä etäämmälle alaisen arvioimisen tehtävästä, joka on varhaiskasvatusorganisaation käyttämän kehityskeskustelulomakkeen tekstissä selvästi esillä. Lomakkeen otsikoiden ja arviointikriteerien uudelleenmuotoilu voi näkemykseni mukaan kertoa siitä, kuinka esimies suuntautuu tilanteen hienovaraisuuteen. Arvioimista ei nosteta siirtymisvuorojen substantiivilausekkeissa eksplisiittisesti esille, vaikka alaisen suoriutumista usein käsitelläänkin siirtymisvuorojen jälkiosissa. Toisaalta myös vuorojen jälkiosissa näkyy piirteitä, jotka tukevat tätä olettamusta. Tällaisia piirteitä ovat vuoron jälkiosan kysymykseksi muotoilemattomuus esimerkeissä 7 ja 9 sekä nollapersoonan käyttö henkilöviittauksen sijasta esimerkissä 8. Kehityskeskustelua tutkinut Clifton (2012) on todennut, että kehityskeskustelut itsessään eivät ole arkaluontoisia tilanteita, mutta keskustelijat voivat tehdä niistä arkaluontoisia leksikaalisten valintojensa avulla.

4.3 Lomaketekstin kanssa samanmuotoiset NP:t

Olen tähän mennessä käsitellyt sellaisia lomakkeen sisältöjä, joihin esimies viittaa tutkimusaineistossa muuntelemalla alkuperäistä ilmausta tai jättämällä NP:n kokonaan mainitsematta (ks. taulukon 1 tyypit A, C ja D). Seuraavaksi tarkastelen niitä kahta-toista NP:tä, joita esimies käyttää siirtymisvuorossa alkuperäisessä muodossaan, siten kuin ne on esitetty kehityskeskustelulomakkeessa (taulukon 1 tyyppi B). Tekstiä voidaan lainata uuden keskustelunaiheen otsikoksi myös toisenlaisissa institutionaalisissa tilanteissa: Bister (2014: 124–127) on kiinnittänyt huomiota siihen, että pienryhmässä novellia analysoivat opiskelijat osoittivat siirtymistä uuteen topiikkiin lainaamalla aihepiiriin otsikon analysointitehtävän kirjallisesta ohjeistuksesta (*à sen språk*). Myös lainattuja ilmauksia on mahdollista käsitellä rekontekstualisoinnista tutkittaessa. Esimerkiksi Linell (1998b: 148) on määritellyt sanatarkkojen lainausten kuuluvan rekontekstualisaation piiriin. Hänen (mp.) mukaansa lainaamisessa on kysymys monimutkaisesta uudelleenrakentamisen prosessista, jonka ymmärtäminen edellyttää sekä lainatun ilmauksen alkuperäisen että kohdekontekstin tarkastelemista. Jönsson ja Linell (1991: 435, 437) puolestaan esittävät, että kontekstistaan irrotettuja ilmauksia ei ole koskaan mahdollista sijoittaa uuteen kontekstiin täysin samalla tavalla ja samassa merkityksessä kuin alun perin on tarkoitettu.

Edellä esitin, että esimies rekontekstualisoi samat ilmaukset (esim. *pedagoginen vastuu ja osaaminen*) toistuvasti lomaketekstistä eroavalla tavalla. Suurinta osaa niistä NP:istä, jotka esiintyvät lomakkeessa ja siirtymisvuorossa samassa muodossa, esimies käyttää sen sijaan vain kerran. Tällaisia NP:itä ovat *ammattinhallinta*, *moniammatillinen yhteistyö*, *oman toiminnan kehittäminen*, *vuorovaikutustaidot* sekä *kehityskykyisyys*. NP *asiakaspalvelu* tavataan kahdessa aineiston kehityskeskustelussa. Keskustelulomakkeen toisen aihepiiriin otsikko, *tuloksellisuus*, on poikkeus esiintymisyleisyyden kannalta tarkasteltuna. Tätä otsikkoa esimies käyttää viidessä keskustelussa.

Seuraavaksi annan muutamia esimerkkejä taulukon 1 tyyppin B NP:iden käyttötavoista. Ensimmäiseksi tarkastelen kategorian yleisintä NP:tä *tuloksellisuus*, joka esiintyy lomakkeessa omana otsikkonaan. Esimerkin 10 siirtymisvuorossa esimies ilmoittaa sen avulla uuden keskustelunaiheen (r. 1).

- (10)
- E: ja [sit täs **tuloksellisuus** jos mennää siihe seuraavaan, (0.2)
           [E VIE KYNÄN LOMAKKEEN PÄÄLLE
 02 kohtaan niin siinä just tää,
 03 (1.4)
 04 E: nää,
 05 (1.4)
 06 E: [lapsivalinnat ja [lapsiryhmät, (0.4) niin
           [E RYHTYY KIRJOITTAMAAN
   [A RYHTYY KIRJOITTAMAAN
 07 mitä oot [tehnykkini: sehä on °tota°,
           [A KATSE E
 08 (0.6)
 09 E: ollu hyvää just [tätä et se talo on niiku oikees käytös[sä.
           [A KATSE ALAS
 10 A: [joo.

Esimerkin 10 vuoro vaikuttaa ensi silmäyksellä tavanomaiselta aineiston siirtymisvuorolta: esimies osoittaa lomakkeesta uuden keskustelunaiheen sekä sanallisesti että eleellä ja ryhtyy sitten käsittelemään alaisen suoriutumista. Hän osoittaa eksplisiittisesti etenemistä seuraavaan lomakkeen aihepiiriin upottamalla vuoron päälinjaan parenteesin (*jos mennää siihe seuraavaan, (0.2) kohtaan*, ks. Duvallon & Routarinne 2001). Siirtymisvuoron NP *tuloksellisuus* eroaa kuitenkin sanamuotona sellaisista edellä analysoiduista NP:istä kuin *vuorovaikutustaidot* ja *yhteistyökyky*, jotka viittaavat selvästi yksilön henkilökohtaiseen ominaisuuteen: työntekijällä voi olla hyvät tai huonot vuorovaikutustaidot, ja hän voi olla yhteistyökykyinen tai hänen yhteistyökyvyissään voi olla kehitettävää. Tuloksellisuus voidaan sen sijaan mieltää koko organisaation, ei pelkästään sen johtajan ominaisuudeksi. Lomakkeen kontekstissa *tuloksellisuus*-aihepiiriin yhdistetään kyllä työntekijän henkilökohtaisia ominaisuuksia, kuten *tunnollisuus*, *luottavuus* ja *täsmällisyys*. Esimiehen kehityskeskustelussa käyttämä osa-alueen otsikko *tuloksellisuus* ei kuitenkaan sanamuotona kytkeydy yksilön suoriutumiseen yhtä kiinteästi kuin lomakkeen sisällöt *vuorovaikutustaidot*, *kehityskykyisyys* ja *yhteistyökyky*. Otsikosta *tuloksellisuus* puuttuu toisin sanoen henkilökohtaiseen suoriutumiseen viittaava elementti, kuten *taidot*, *kyky* tai *kykyisyys*.

NP:n *tuloksellisuus* ohella siirtymisvuoron ja lomaketekstin samanmuotoisten NP:iden kategoriassa huomiotani kiinnittivät ilmaukset *vuorovaikutustaidot* sekä *kehityskykyisyys*. Nämä NP:t esimies rekontekstualisoi tyypillisesti alkuperäistä ilmausta muuntelemalla, mutta kumpikin NP:istä tavataan yhdessä aineiston kehityskeskustelussa samassa muodossa kuin lomaketekstissä. Tarkastelen seuraavaksi näitä

kahta ilmausta kontekstissaan yksityiskohtaisemmin. Ensimmäiseksi käsittelem NP:tä *kehityskykyisyys* (esim. 11).

(11)

- 01 E: ja sit tää,
02 (1.2)
→ E: **kehityskykyisyys** tääl puhutaan tästä,
04 (1.4)
05 E: muutoksille avoimena olost ja toisaalta et osaa [arvioida
[A KATSE E
06 niiden vaikutuksia omaan °työhön ja°.
07 (0.6)
08 E: ja täähän nyt on on koko ajan,
09 (0.8)
10 E: aika lailla muutostilas että,
11 (1.0)
12 E: tää meiän toimiala on nyt organi[soitumas uudelleen et tulee
[E KATSE A
13 nuorisopuoli siihen [ja,
[E KATSE ALAS
14 (0.8)
15 E: henkilöit tulee sinne, (.) lisää ja sit toisaalta puhutaan
16 tästä suur- suuri[kunnasta uudesta kunnasta --
[E KATSE A

Ennen esimerkissä 11 esitettyä tilannetta esimies on nostanut keskustelulomakkeen pöydältä käsiinsä ja tarkastelee sitä puhuessaan. Riviltä 1 alkaen esimies ilmoittaa uuden topiikin keskustelulomakkeesta ja referoi sen jälkeen aihepiiriin liittyvää lomakkeen arviointikriteeriä (*tääl puhutaan tästä, (1.4) muutoksille avoimena olost ja toisaalta et osaa arvioida niiden vaikutuksia omaan °työhön°*). Riviltä 8 alkaen hän ryhtyy käsittelemään päivähoitotoimialan kehitystä: – – *täähän nyt on on koko ajan, (0.8) aika lailla muutostilas että, (1.0) tää meiän toimiala on nyt organisoitumas uudelleen* – –. Tässä luvussa analysoin jo aiemmin *kehityskykyisyys*-otsikon rekontekstualisointia (ks. esim. 9). Esitin, että esimies ohittaa alkuperäisen otsikon neljässä kehityskeskustelussa. Jos näitä neljää, edellä käsiteltyä tilannetta vertaa esimerkin 11 siirtymisvuoroon, voi havaita, että vuorot ovat funktioiltaan erilaisia. Esimerkin 11 vuorossa esimies johdattaa keskustelun yleisiin pohdintoihin päivähoitotoimialan kehityksestä. Niissä neljässä siirtymisvuorossa, joissa lomakkeen otsikko tai arviointikriteeri korvautuu toisenlaisella ilmauksella (*tää viimenen osio, tää vieminen osuus, kehityspuoli*) tai jää kokonaan nimeämättä, vuoron funktiona on sen sijaan joko arvioida alaisen suoriutumista (*tosiaan täällä tää viimenen osio niin – – sähän: teit hirveen hienon sen, (1.4) näytetyön siel*) tai esittää kysymys (*no mites nyt sitte tää, (0.8) et – – ei oo mitään semmosii koulutus °tai°*). Vaikka esimies siis käyttääkin esimerkissä 11 alaisen työssasuoriutumiseen viittaavaa NP:tä siirtymisvuoron ensimmäisessä osassa, hän ottaa etäisyyttä alaisen ar-

vioimisen tehtävään vuoron jälkiosassa. Myös tässä siirtymistilanteessa esimies päätyy lopulta esittämään alaiselle kysymyksen (*et mites sä nää oot kokenu nää*), jolla hän viittaa kuvailemiinsa päivähoitotoimialan muutoksiin. Kysymys ei kuitenkaan tässä vaiheessa ole enää kiinteä osa siirtymisvuoroa vaan seuraa myöhemmin, esimiehen pitkähkön puheenvuoron jälkeen.

Huomionarvoista esimerkin 11 siirtymisvuorossa on sekin, että esimies ilmoittaa selväsanaisesti referoivansa lomakkeen arviointikriteerejä (*tääl puhutaan tästä – –*) edetessään käsittelemään uutta topiikkia. Arviointikriteerien eksplisiittistä referointia esiintyy kolmen topikaalisen siirtymän yhteydessä, joten se on aineistossa melko harvinaista. Drew (2006: 78) on todennut, että hänen aineistossaan puhujat osoittivat sekä lainaavansa että referoivansa kirjallisia dokumentteja tilanteissa, joissa he käsitelivät jotakin haasteellista asiaa. Kiinnostavaa on, että käyttäessään lomakkeen alkuperäistä arviointikriteeriä *kehityskykyisyys* esimies myös ilmaisee eksplisiittisesti referoivansa lomaketekstiä.

Esimerkissä 12 nähdään toinen siirtymisvuoro, jossa esimies käyttää niin ikään alkuperäistä, lomakkeessa esiintyvää ilmausta, *vuorovaikutustaidot*.

(12)

→ E: no mites sä itte arvioit °noit omii **vuorova[ikutustaitoi**
[A KATSE LOMAKE
 02 tai, hh sitä [et miten sä tuut,° (0.2) .hhh
[E KATSE A
 03 (0.4)
 04 A: niinku toimee.

Esimerkissä 12 esimiehen vuoro poikkeaa muista aineiston siirtymisvuoroista, sillä se ei noudata kaksiosaista rakennetta, jossa vuoron ensimmäisessä osassa viitataan lomakkeeseen ja jälkimmäisessä ryhdytään käsittelemään uutta topiikkia. Topiikin vaihto ja uuden keskustelunaiheen aloitus näyttävät integroituvan esimiehen kysymyksessä, jonka alainen täydentää rivillä 4. Vuoron keskustelulomakkeeseen viittaava osuus, *noit omii vuorovaikutustaitoi*, yhdistyy lomakkeen kolmannen aihepiirin yksisanaiseen arviointikriteeriin, *vuorovaikutustaidot*. Myöskään tässä siirtymisvuorossa esimies ei esitä alaiseensa kohdistuvaa arviota. Itse asiassa hän siirtää arvioinnin tekemisen alaisen omalle vastuulle pyytäessään alaista ottamaan kantaa vuorovaikutustaitoihinsa. Arviointivelvoitteen siirtämistä alaisen vastuulle tukee substantiivilausekkeen pronomininvalinta, *noit*. Etelämäen (2009: 44) mukaan *nuo*-pronomini ilmaisee puhujien tasaveroista mahdollisuutta tarkoitteen tulkintaan. Tässä mielessä se eroaa aineistossa yleisemmästä, epäsymmetriaa osoittavasta *tämä*-pronominista (esim. *tää pedagoginen puoli*).

Tässä luvussa olen tarkastellut suorien lainausten rekontekstualisoitumista kolmen aineistoesimerkin valossa. Linell (1998a: 157) esittää, että myös suora lainaus aiheuttaa väistämättä merkitysten ja näkökulmien muuttumista uudessa kontekstissa. Edellä olen kuvannut, millaisia muutoksia suorien lainausten ympäristössä tapahtuu, kun lainauksia sijoitetaan kehityskeskustelulomakkeen kontekstista kehityskeskustelutilanteen kontekstiin. Vaikka esimies ei esimerkeissä 10–12 kierrä tai ohita lomaketekstissä esiintyvää,

alaisen suoriutumiseen viittaavaa ilmausta, kuten esimerkeissä 7–9, hän ei myöskään nosta arvioinnin tekemistä keskustelun fokukseen. Esimerkeissä 11 ja 12, joissa esimies käyttää samaa otsikkoa tai ilmausta kuin lomaketekstissä, hän johdattaa keskustelun yleisempään aiheeseen tai siirtää arviointitehtävän alaisen omalle vastuulle. Toisaalta lomakkeessa ja siirtymisvuorossa samassa muodossa esiintyvien ilmausten kategorian yleisimmin käytetty NP, *tuloksellisuus*, osoittautui merkitykseltään erilaiseksi kuin selvemmin yksilön henkilökohtaiseen suoriutumiseen kytkeytyvät NP:t.

Kaikkiaan tutkimusaineistossa on tyypillistä esittää alaisen suoriutumiseen viittaavat ilmaukset lomaketekstistä eroavalla tavalla. Kuten viimeksi käsitellyt esimerkit havainnollistavat, aineistossa esiintyy kuitenkin tilanteita, joissa esimies päätyy käyttämään alkuperäistä, alaisen suoriutumiseen viittaavaa NP:tä. Näissäkin tilanteissa arvioinnin esittämisestä voidaan kuitenkin pidättäytyä. Jos viittaus henkilön työssä suoriutumiseen käy ilmi siirtymisvuoron NP:stä (esim. *vuorovaikutustaidot*, *kehityskykisyys*), arviointia ei välttämättä esiinny lainkaan vuoron jälkiosassa.

5 Lopuksi

Kehityskeskustelu on institutionaalinen vuorovaikutustilanne, jossa kirjallinen kehityskeskustelulomake jäsentää keskustelun etenemistä. Lomake muodostaa kehityskeskustelun rungon ja määrää ennalta aiheet, joita tilanteessa on odotuksenmukaista käsitellä. Siirtyessään tarkastelemaan seuraavaa keskustelulomakkeen aihepiiriä esimiehen täytyy valita, millaisin sanoin hän viittaa lomakkeen tekstiin, jossa kuvataan alaisen velvollisuuksia ja työssäsuoriutumista.

Tässä artikkelissa olen tarkastellut kuuden varhaiskasvatusorganisaatiosta peräisin olevan kehityskeskustelun topikaalisia siirtymiä vuoron muotoilun käsitteen avulla. Olen analysoinut sitä, millaisista osista esimiehen tuottama siirtymisvuoro rakentuu, ja toisaalta sitä, millä tavoin esimies käyttää kehityskeskustelulomakkeen tekstiä siirtymisvuorojen substantiivilausekkeissa (esim. *tää pedagoginen puoli* ja *tästä yhteistyöasioista*). Tarkoituksena oli selvittää, miten lomaketeksti siirtyy ja muovautuu eli rekontekstualisoituu esimiehen puheessa.

Tutkimusaineiston siirtymisvuorot rakentuvat tyypillisesti kahdesta osasta, joille voidaan tunnistaa eriytyneet tehtävänsä. Vuorojen ensimmäisessä osassa esimies muodostaa keskustelulomakkeeseen viittaavan substantiivilausekkeen, jota useimmiten määrittää tilanteen epäsymmetrisyyttä ilmaiseva *tämä*-pronomini. Siirtymisvuoron ensimmäiseen osaan liittyy kielellisiä ja ei-kielellisiä piirteitä, joilla osoitetaan siirtymistä lomakkeen kohdasta seuraavaan. Tällaisia piirteitä ovat vuoronalkuiset partikkelit *no*, *ja* ja *sitten*, erilaiset osoittavat eleet sekä lomakkeeseen kohdistettu katse. Siirtymisvuoron jälkimmäisessä osassa esimies ryhtyy käsittelemään uutta, lomakkeeseen liittyvää topiikkia. Mikäli jälkiosa on muodoltaan deklaraatiivi, esimies voi tarjota vuoroa alaisen kommentoitavaksi kohdistamalla katseensa alaiseen vuoron jälkiosan aikana.

Tutkimukseni keskeisin havainto koskee siirtymisvuorojen substantiivilausekkeiden rekontekstualisointia. Esitin, että esimiehen siirtymisvuorojen substantiivilausekkeet ovat sävyiltään usein yleisluontoisempia kuin keskustelulomakkeen teksti. Siinä missä

lomakkeen sisällöt *yhteistyökyky* ja *vuorovaikutustaidot* eksplikoivat kehityskeskustelun todella koskevan alaisen taitoja ja kykyä, siirtymisvuoron substantiivilausekkeet, kuten *yhteistyöasiat* tai *viimenen osio*, eivät yhtä selvästi ota kantaa keskustelukumppanin henkilökohtaiseen suoriutumiseen. Toisaalta myös silloin, kun siirtymisvuoron ensimmäisessä osassa käytetään lomakkeesta lainattua otsikkoa tai muuta ilmausta, esimies saattaa vuoron jälkiosassa viedä keskustelua suuntaan, jossa hän ei arvioi alaisen työsuoritusta. Työssäsuoriutumisen arviointi ei toki ole kehityskeskustelun ainoa tehtävä, mutta huomioni kiinnittyi siihen, että varhaiskasvatusorganisaation käyttämässä keskustelulomakkeessa arvioimisen funktio näytti olevan vahvasti esillä.

Tutkimusaineiston esimerkit välittävät kuvan siitä, että kehityskeskustelussa huomiota ei välttämättä ohjata arvioinnin tekemiseen, vaikka alaisen suoriutumista keskusteluissa käsitelläänkin. Havaintoni tukevat sitä aikaisemmassa tutkimuksessa esitettyä näkemystä, että esimiehet saattavat suhtautua alaisen arviointiin sosiaalisesti ongelmallisena toimintana (ks. Asmuss 2009; Clifton 2012). Suuntautumista tilanteen hienovaraisuuteen voivat lomaketekstin rekontekstualisoimisen lisäksi rakentaa eräät siirtymisvuoron jälkiosan piirteet. Tällaisia ovat jälkiosan kysymykseksi muotoilematomuus, nollapersoonan käyttö sekä eksplisiittiset viittaukset lomaketekstiin. Kiinnostava on siirtymisvuorojen kaksiosainen rakenne ylipäätään. Vuoron kaksiosaisuus mahdollistaa vuoron jälkiosassa esitetyn kysymyksen, arvion tai velvoitteen liittämisen kiinteästi vuoron ensimmäisessä osassa mainittuun lomakkeen osa-alueeseen. Tällöin esimies voi asemoida itsensä vain arvion, velvoitteen tai kysymyksen välittäjäksi, ei sen lähteeksi.

Kehityskeskustelulomakkeen seuraamiseen liittyy kehityskeskustelussa kaksi jossain määrin vastakkaista näkökulmaa. Yhtäältä lomakkeessa velvoitetaan esimiestä ottamaan esiin ja käsittelemään alaista arvioivia aiheita, kuten alaisen työssäsuoriutumista ja yhteistyötaitoja. Toisaalta juuri se, että lomaketeksti on jatkuvasti molempien keskustelijoiden luettavissa ja seurattavissa, mahdollistaa tekstin sisältöjen muuntelemisen siirtymisvuoroissa. Koska keskustelijoilla on pääsy alkuperäiseen tekstiin, alainen voi milloin tahansa tarkistaa lomakkeesta, mitä esimies tarkoittaa esimerkiksi rekontekstualisoidulla NP:llä *vuorovaikutusasiat* tai *pedagoginen puoli*. Keskustelu voi näin edetä häiriöittä, ilman näkyviä ymmärrysongelmia.

Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt osoittamaan, että institutionaalisia tilanteita, joihin liittyy kirjallisia dokumentteja, on tarpeellista analysoida myös nämä tekstit huomioon ottaen. Kehityskeskustelulomakkeen huomioiminen kehityskeskusteluja tutkitessa paljastaa vuorovaikutustilanteesta asioita, joita ei olisi mahdollista havaita pelkästään keskustelijoiden toimintaa analysoimalla. Toiminnan tai lomaketekstin tarkasteleminen erillään antaa tietoa kehityskeskustelusta, mutta vasta erilaisten aineistojen yhdistäminen mahdollistaa keskustelutilanteen syvemmän ymmärtämisen.

Lähteet

- ADAMS, KATHERINE 1981: Question/answer adjacency pairs in a performance appraisal interview. – *Journal of Applied Communication Research* 9 s. 72–84.
- ANTAKI, CHARLES – HOUTKOOP-STEENSTRA, HANNEKE – RAPLEY, MARK 2000: ”Brilli-

- ant. Next question...”: High-grade assessment sequences in the completion of interactional units. – *Research on Language & Social Interaction* 33 s. 235–262.
- ASMUSS, BIRTE 2008: Performance appraisal interviews. Preference organization in assessment sequences. – *Journal of Business Communication* 45 s. 408–429.
- BAHTIN, MIHAIL M. 1981 [1975]: *The dialogic imagination. Four essays by M. M. Bakhtin.* Austin: University of Texas Press.
- BEACH, WAYNE A. 1995: Preserving and constraining options. ”Okays” and ’official’ priorities in medical interviews. – G. H. Morris & Ronald J. Chenail (toim.), *The talk of the clinic. Explorations in the analysis of medical and therapeutic discourse* s. 259–289. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- BERG, MAARIT 2003: *Syytöksiä ja epäilyksiä. Toimittajan ja poliitikon vuorovaikutuksesta televisiokeskustelussa.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 918. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- BISTER, MELINA 2014: *Topikövergång i textbaserade gruppsamtal.* Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- BUTTON, GRAHAM 1991: Conversation-in-a-series. – Deirdre Boden & Don H. Zimmerman (toim.), *Talk & social structure. Studies in ethnomethodology and conversation analysis* s. 251–277. Cambridge: Polity Press.
- BUTTON, GRAHAM – CASEY, NEIL 1985: Topic nomination and topic pursuit. – *Human Studies* 8 s. 3–55.
- CAMPBELL, SARAH – ROBERTS, CELIA 2007: Migration, ethnicity and competing discourses in the job interview. Synthesizing the institutional and personal. – *Discourse & Society* 18 s. 243–271.
- CLIFTON, JONATHAN 2012: Conversation analysis in dialogue with stocks of interactional knowledge. Facework and appraisal interviews. – *Journal of Business Communication* 49 s. 283–311.
- COUPER-KUHLEN, ELIZABETH – SELTING, MARGRET 2001: Introducing interactional linguistics. – Margret Selting & Elizabeth Couper-Kuhlen (toim.), *Studies in interactional linguistics* s. 1–22. Amsterdam: John Benjamins.
- DEPPERMAN, ARNULF – SCHMITT, REINHOLD – MONDADA, LORENZA 2010: Agenda and emergence. Contingent and planned activities in a meeting. – *Journal of Pragmatics* 42 s. 1700–1718.
- DOWNS, TIMOTHY 1990: Predictors of communication satisfaction during performance appraisal interviews. – *Management Communication Quarterly* 3 s. 334–354.
- DREW, PAUL 2006: When documents ’speak’. Documents, language and interaction. – Paul Drew, Geoffrey Raymond & Darin Weinberg (toim.), *Talk and interaction in social research methods* s. 98–122. London: Sage Publications.
- 2013: Turn design. – Jack Sidnell & Tanya Stivers (toim.), *The handbook of conversation analysis* s. 131–149. West Sussex: Blackwell Publishing Ltd.
- DREW, PAUL – HERITAGE, JOHN 1992: Analysing talk at work. An introduction. – Paul Drew & John Heritage (toim.), *Talk at work. Interaction in institutional settings* s. 3–65. Cambridge: University Press.
- DREW, PAUL – HOLT, ELIZABETH 1998: Figures of speech. Figurative expressions and the management of topic transition in conversation. – *Language in Society* 27 s. 495–522.
- DUVALLON, OUTI – ROUTARINNE, SARA 2001: Parenteesi keskustelun kieliopin voimavaranä. – Mia Halonen & Sara Routarinne (toim.), *Keskustelunanalyysin näkymiä* s. 122–154.

- Kieli 13. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- ETELÄMÄKI, MARJA 1996: *Keskustelu tarkoitteesta kamerataiteen oppitunnilla – ja pronominit tuo, se, tämä*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 2006: *Toiminta ja tarkoite. Tutkimus suomen pronominista* tämä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2009: The Finnish demonstrative pronouns in light of interaction. – *Journal of Pragmatics* 41 s. 25–46.
- GOODWIN, CHARLES 2000: Action and embodiment within situated human interaction. – *Journal of Pragmatics* 32 s. 1489–1522.
- 2003: Pointing as situated practice. – Sotaro Kita (toim.), *Pointing. Where language, culture, and cognition meet* s. 217–242. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- GORDON, MICHAEL – STEWART, LEA 2009: Conversing about performance. Discursive resources for the appraisal interview. – *Management Communication Quarterly* 22 s. 473–501.
- HERITAGE, JOHN – SORJONEN, MARJA-LEENA 1994: Constituting and maintaining activities across sequences. And-prefacing as a feature of question design. – *Language in Society* 23 s. 1–29.
- HOUTKOOP-STEENSTRA, HANNEKE 2000: *Interaction and the standardized survey interview. The living questionnaire*. Cambridge: Cambridge University Press.
- HUTCHBY, IAN – WOOFFITT, ROBIN 2008: What is conversation analysis? – Ian Hutchby & Robin Wooffitt (toim.), *Conversation analysis* s. 11–40. Cambridge: Polity Press.
- ISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- JEFFERSON, GAIL 1983: *Two papers on 'transitory recipientship'*. Tilbury Papers in Language and Literature 30. Tilburg: Tilburg University.
- JÖNSSON, LINDA – LINELL, PER 1991: Story generations. From dialogical interview to written reports in police interrogations. – *Text* 11 s. 419–440.
- KIKOSKI, JOHN 1998: Effective communication in the performance appraisal interview. Face to-face communication for public managers in the culturally diverse workplace. – *Public Personnel Management* 27 s. 491–513.
- KITA, SOTARO 2003: Interplay of gaze, hand, torso orientation, and language in pointing. – Sotaro Kita (toim.), *Pointing. Where language, culture, and cognition meet* s. 307–328. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- KÄÄNTÄ, LEILA – HADDINGTON, PENTTI 2011: Johdanto multimodaaliseen vuorovaikutukseen. – Pentti Haddington & Leila Kääntä (toim.), *Kieli, keho ja vuorovaikutus. Multimodaalinen näkökulma sosiaaliseen toimintaan* s. 11–45. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LABOV, WILLIAM – FANSHEL, DAVID 1977: *Therapeutic discourse. Psychotherapy as conversation*. Orlando: Academic Press.
- LINELL, PER 1998a: *Approaching dialogue. Talk, interaction and contexts in dialogical perspectives*. Amsterdam: John Benjamins.
- 1998b: Discourse across boundaries. On recontextualizations and the blending of voices in professional discourse. – *Text* 18 s. 143–157.
- MAYNARD, DOUGLAS 1980: Placement of topic changes in conversation. – *Semiotica* 30 s. 263–290.
- MIKKOLA, PIIA – LEHTINEN, ESA 2014: Initiating activity shifts through use of appraisal

- forms as material objects during performance appraisal interviews. – Maurice Nevile, Pentti Haddington, Trine Heinemann & Mirka Rauniomaa (toim.), *Interacting with objects. Language, materiality, and social activity* s. 57–78. Amsterdam: John Benjamins.
- MONDADA, LORENZA 2007: Multimodal resources for turn taking. Pointing and the emergence of possible next speakers. – *Discourse Studies* 9 s. 194–225.
- NEVILE, MAURICE 2006: Making sequentiality salient. And-prefacing in the talk of airline pilots. – *Discourse Studies* 8 s. 279–302.
- NISSI, RIIKKA – LEHTINEN, ESA 2012: Assigning a task while reassigning its meaning. Texts and face-to-face encounters as organizational practices. Esitelmä konferenssissa Discourse, communication, conversation. Loughborough, 21.–23.3.2012.
- RAEVAARA, LIISA 1989: *No* – vuoronalkuinen partikkeli. – Auli Hakulinen (toim.), *Suomalaisen keskustelun keinoja I* s. 147–161. Kieli 4. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- ROBINSON, JEFFREY – STIVERS, TANYA 2001: Achieving activity transitions in primary-care encounters. From history taking to physical examination. – *Human Communication Research* 27 s. 253–298.
- ROSSANO, FEDERICO 2013: Gaze in conversation. – Jack Sidnell & Tanya Stivers (toim.), *The handbook of conversation analysis* s. 308–329. West Sussex: Blackwell Publishing Ltd.
- SANDLUND, ERICA – OLIN-SHELLER, CHRISTINA – NYROOS, LINA – JAKOBSEN, LISELOTTE – NAHNFELDT, CECILIA 2011: The performance appraisal interview. An arena for the reinforcement of norms for employeeship. – *Nordic Journal of Working Life Studies* 1 s. 59–75.
- SCHEGLOFF, EMANUEL A. 1996: Turn organization. One intersection of grammar and interaction. – Elinor Ochs, Emanuel A. Schegloff & Sandra A. Thompson (toim.), *Interaction and grammar* s. 52–133. Cambridge: Cambridge University Press.
- 2007: *Sequence organization in interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SCHEGLOFF, EMANUEL A. – SACKS, HARVEY 1973: Opening up closings. – *Semiotica* 8 s. 289–327.
- SCHUEER, JANN 2001: Recontextualization and communicative styles in job interviews. – *Discourse Studies* 3 s. 223–248.
- SIDNELL, JACK 2013: Basic conversation analytic methods. – Jack Sidnell & Tanya Stivers (toim.), *The handbook of conversation analysis* s. 77–99. West Sussex: Blackwell Publishing Ltd.
- SVENNEVIG, JAN 2012: The agenda as resource for topic introduction in workplace meetings. – *Discourse Studies* 14 s. 53–66.
- SVINHUFVUD, KIMMO 2011: Varovasti edeten ja taas perääntyen. Opponentin palautevuoron rakentuminen. – *Virittäjä* 115 s. 156–192.
- SVINHUFVUD, KIMMO – VEHVILÄINEN, SANNA 2013: Papers, documents, and the opening of an academic supervision encounter. – *Text* 33 s. 139–166.
- THOMPSON, SANDRA A. 2001: Foreword. – Margret Selting & Elizabeth Couper-Kuhlen (toim.), *Studies in interactional linguistics* s. vii–viii. Amsterdam: John Benjamins.
- TURKIA, NIINA 2007: Pienryhmäkeskustelun toimintajaksot. – Liisa Tainio (toim.), *Vuorovai-
kutusta luokkahuoneessa. Näkökulmana keskusteluanalyysi* s. 210–238. Helsinki: Gaudeamus.
- VILKUNA, MARIA 1997: Into and out of the standard language. The particle *ni* in Finnish. – Jenny Cheshire & Dieter Stein (toim.), *Taming the vernacular. From dialect to written standard language* s. 51–67. Singapore: Longman Singapore publishers.

Liite 1

Litterointimerkit

Ei-kielellinen toiminta

Ei-kielellinen toiminta, katseen suunta sekä katsoja ja katseen kohde on esitetty keskustelurivin alapuolella kapiteeleilla (esim. E KATSE A = esimies katsoo alaista). Hakusulkeet osoittavat toiminnan keston suhteessa puheeseen.

01 E: ja sit toi peda[goginen [puoli] niin sielhän
 [E OSOITTA A KYNÄLLÄ LOMAKETTA]
 [A KATSE LOMAKE

02 on nyt sitten tullu nyt se uus eri- (.)

03 erityis[ope[tus[laki,
 [E KATSE A

Sävelkulku

. laskeva sävelkulku
 , tasainen sävelkulku
 ? nouseva sävelkulku

Päällekkäispuhunta ja tauot

[päällekkäispuhunnan alku
 ] päällekkäispuhunnan loppu
 (o.6) tauon kesto sekunteina
 (.) mikrotauko (alle 0.2 sekuntia)
 = toisiinsa liittyvät puhunnokset

Puhenopeus, äänen voimakkuus, sanojen painotus ja kesto

<joo> ympäröivää puhetta hitaampi jakso
 >joo< ympäröivää puhetta nopeampi jakso
 °joo° ympäröivää puhetta hiljaisempi jakso
 JOO voimakas ääni
 siellä painotus
 siellä: äänteen venytys
 si- kesken jäänyt sana (esim. si- siellä)

Hengitys

.hhh sisäänhengitys (yksi h-kirjain 0.1 sekuntia)
 hhh uloshengitys
 .joo sana lausuttu sisäänhengittäen

Muuta

εsielläε hymyillen lausuttu sana tai jakso

.nff niiskaus
mt maiskaus
(siellä) epäselvästi kuultu jakso sulkeiden sisällä

Liite 2

Ks. <http://ojs.tsv.fi/index.php/virittaja/article/view/41463/14048/>.

SUMMARY

Recontextualisation and turn design in topical shifts within performance appraisal interviews

This article examines the manner of proceeding from one item to another in an appraisal form during a performance appraisal interview. Specifically, the study examines turn design in turns where the superior announces a new topic from the appraisal form and begins to discuss it. Turn design is examined from two different perspectives: firstly, an analysis is made of how the superior's turn is constructed. Secondly, the article investigates how the superior borrows or modifies – i.e. recontextualises – words from the written appraisal form as he formulates a noun phrase that refers to the text. The data comprises six video-recorded appraisal interviews and written appraisal forms. Therein, 31 examples of interest are found. One important theoretical concept in this article is that of recontextualisation. Here recontextualisation refers to the transformation and modification of contents from one context to another, i.e. from the appraisal form to the speech of the superior. Furthermore, the study makes use of concepts from conversation analysis and interactional linguistics.

The superior's turn generally consists of two parts. In the first part the superior formulates a noun phrase that refers to the text and indicates a transition to the next topic with the help of various verbal and non-verbal resources. In the second part he addresses the new topic. The most important finding of the study deals with the process of recontextualisation: it appears that the noun phrases created by the superior are more general in tone than the original concepts in the appraisal form. In this regard, the noun phrases are generally missing an element that refers to the performance of the subordinate, such as *kyky* 'ability' (*yhteistyökyky* 'ability to cooperate') or *taidot* 'skills' (*vuorovaikutustaidot* 'communication skills'). Comparing the text in the appraisal form with the words used by the superior in topical shifts demonstrates that, in appraisal interviews, attention is not necessarily paid to the performance of the subordinate, though performance is still discussed in these situations.

Arvioivasta lomaketekstistä hienovaraisiin sananvalintoihin: Vuoron muotoilu ja rekontekstualisaatio kehityskeskustelun topikaalisissa siirtymissä

Artikkeli tarkastelee sitä, miten esimiehen ja alaisen välisissä kehityskeskusteluissa siirtymään kehityskeskustelulomakkeen aihepiiristä seuraavaan. Tutkimus keskittyy esimiehen tuottaman siirtymisvuoron muotoiluun. Tässä vuorossa esimies nimeää lomakkeesta uuden topiikin ja tekee ehdotuksen sen käsittelystä. Vuoron muotoilua lähestytään kahdesta näkökulmasta: Yhtäältä analysoidaan, millaisista piirteistä siirtymisvuoro rakentuu. Toisaalta tarkastellaan, miten esimies lainaa ja muuntelee eli rekontekstualisoi lomaketekstiä muodostaessaan lomakkeen seuraavaan aihepiiriin viittaavan substantiivilausekkeen. Tutkimusaineisto muodostuu kuudesta videokuvatusta kehityskeskustelusta sekä keskusteluihin liittyvistä kehityskeskustelulomakkeista. Aineistossa esiintyy 31 siirtymisvuoroa. Tutkimuksen kannalta tärkeä teoreettinen taustakäsite on rekontekstualisaatio. Rekontekstualisaatiolla tarkoitetaan sisältöjen siirtymistä ja muuntumista kontekstista toiseen, lomaketekstistä esimiehen puheeseen. Lisäksi tutkimuksessa hyödynnetään keskustelunanalyysin ja vuorovaikutuslingvistiikan käsitteitä.

Siirtymisvuorot rakentuvat tyypillisesti kahdesta osasta, joille voidaan tunnistaa eriytyneet tehtävänsä. Vuorojen ensimmäisessä osassa esimies muodostaa keskustelulomakkeeseen viittaavan substantiivilausekkeen ja osoittaa erilaisin kielellisin ja eikielellisin keinoin siirtymistä uuden topiikin käsittelyyn. Vuoron jälkiosassa hän ryhtyy tarkastelemaan topiikkia jostakin lomakkeeseen liittyvästä näkökulmasta. Tutkimuksen keskeisin havainto koskee lomaketekstin rekontekstualisoitumista: lomaketekstin perusteella muodostetut substantiivilausekkeet ovat merkitykseltään yleisempiä kuin lomakkeessa käytetyt ilmaukset. Rekontekstualisoiduista ilmauksista puuttuu tyypillisesti keskustelukumppanin henkilökohtaiseen suoriutumiseen viittaava elementti, kuten *-kyky (yhteistyökyky)* tai *-taidot (vuorovaikutustaidot)*. Toisaalta myös silloin, kun siirtymisvuoron ensimmäisessä osassa käytetään lomakkeesta lainattua ilmausta, esimies saattaa vuoron jälkiosassa viedä keskustelua suuntaan, jossa hän ei arvioi alaisen työsuoritusta. Lomaketekstin ja esimiehen siirtymisvuorojen tarkasteleminen rinnakkain osoittaa, että kehityskeskusteluissa ei välttämättä ohjata huomiota alaisen työsuorituksen arviointiin, vaikka suoriutumista keskusteluissa käsitelläänkin.

Kirjoittajan yhteystiedot (address):
etunimi.sukunimi@uwasa.fi